ปาฬิสิกฺขา

กัณฑ์ที่ ๑

ไตรสรณคมน์

๑. **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ.** ข้าพเจ้า ขอถึงพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่พึ่ง

๒. **ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ.** ข้าพเจ้า ขอถึงพระสัทธรรม ว่าเป็นที่พึ่ง

๓. **สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.** ข้าพเจ้า ขอถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่ง

ข้อควรทราบ

พยัญชนะเหล่านี้ คือ **ธ์, ธม, ฆ์, ฉา** ต้องสวดออกเสียงหนัก ๆ ในขณะกล่าวว่า **“พุทฺธ์”** ต้องน้อมใจระลึกถึงพระพุทธเจ้าเสมือนกับว่าพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ และในขณะกล่าวว่า **“ธมฺมํ”** ต้องน้อมใจถึงพระสัทธรรม ๑๐ ประการ คือ มรรค ๔, ผล ๔, นิพพาน ๑ และพระไตรปิฎก ๑ และในขณะกล่าวว่า **“สงฺฆ์”** ต้องน้อมใจระลึกถึงพระอริยสงฆ์ ๘ จำพวก

อหํ อ.ข้าพเจ้า **คจฺฉามิ** ย่อมถึง **พุทฺธ์** ซึ่งพระพุทธเจ้า **สรณ์** ว่าเป็นที่พึ่ง. (หลังจาก **สรณ์** ศัพท์ ลบ **อิติ** ศัพท์)

ในกัณฑ์นี้จะแสดงอรรถของวิภัตติที่ง่ายและมีใช้มากเท่านั้น

อรรถของปฐมาวิภัตติ

อรรถของปฐมาวิภัตติ

นาม + ปฐมาวิภัตติ = บทนาม

ลิงคตฺถ หรือ กตฺตุ

ทำหน้าที่ ลิงฺคตตฺถ-อรรถของลิงค์ หรือ กตฺตุ-ประธาน

อาลปน

ทำหน้าที่ อาลปน - คำร้องเรียก

ลิงคตฺถ หรือ กตฺตุ

นาม + สิ-โย ปฐมาวิภัตติ = บทนาม ทำหน้าที่ ลิงฺคตตฺถ-อรรถของลิงค์ หรือ กตฺตุ-ประธาน

ตัวอย่าง นามนาม ปุริส+ สิ → ปุริโส - อ.ชาย

ตัวอย่าง สัพพนาม อิม + สิ → อยํ - อ.ชายนี้

ปุริโส = ปุริส (ชาย) + สิ ปฐมาวิภัตติ เอกวจนะ. แปลง สิ วิภัตติ เป็น โอ, ลบสระท้ายของ ปุริส (ปุริสฺ **อ**)

อยํ = อิม (นี้) + สิ ปฐมาวิภัตติ เอกวจนะ. แปลง อิม เป็น อยํ , ลบ สิ วิภัตติ

อรรถของปฐมาวิภัตติ (ท่อง)

อยํ	อ.ชายนี้, หญิงนี้, หรือ สิ่งนี้
อิเม	อ.ชาย ท. เหล่านี้ หรือ ของ ท. เหล่านี้
อิมา	อ.หญิง ท. เหล่านี้
ตฺวํ	อ.ท่าน, เธอ, เอง, มึง
ตุมฺเห	อ.ท่าน ท., เธอ ท., เอง ท., มึง ท.
อหํ	อ.ข้าพเจ้า, กระผม, ดิฉัน, กู
มยํ	อ.ข้าพเจ้า ท., กระผม ท., ดิฉัน ท., กู ท.

ข้อควรจำ

อยฺ, อิเม, อิมา, อิม ศัพท์ ทั้งสามนี้ ใช้กับ **สิ่งใกล้ตัวเรา** พอที่จะจับต้องได้

อยฺ ศัพท์ เป็น “เอกวจนะ” สำหรับใช้กับ **สิ่งที่มีชีวิต** เช่น ผู้ชาย, ผู้หญิง

อิเม ศัพท์ เป็น ‘‘พหุวจนะ” สำหรับใช้กับ **เพศชายเท่านั้น สองคนขึ้นไป**

อิมา ศัพท์ เป็น “พหุวจนะ” สำหรับใช้กับ **เพศหญิงสองคนขึ้นไป**

ตฺวํ ศัพท์ เป็น “เอกวจนะ” สำหรับใช้กับ **คนกำลังพูดกับเรา**

ตุมฺเห ศัพท์ เป็น “พหุวจนะ” สำหรับใช้กับ **คนกำลังพูดกับเรา สองคนขึ้นไป**

อหํ ศัพท์ เป็น “เอกวจนะ” สำหรับใช้กับ **ตัวเราเอง**

มยํ ศัพท์ เป็น “พหุวจนะ” สำหรับใช้กับ **ตัวเราเอง สองคนขึ้นไป**

ศัพท์ทั้ง ๔ เหล่านี้ **คือ ตฺวํ, ตุมฺเห, อหํ, มย˚** ใช้ได้ไม่จำกัดลิงค์ คือ **ใช้ได้ทั้ง ๓ ลิงค์**

สำหรับท่อง

กึนาโม	- มีชื่อว่าอะไร ? (สำหรับเพศชาย)
กึนามา	- มีชื่อว่าอะไร ? (สำหรับเพศชายหลายคน)
กึนามา	- มีชื่อว่าอะไร ? (สำหรับเพศหญิง)
สุทัตนาม	- มีชื่อว่าสุทัต
สามเณรา นาม	- ชื่อว่าสามเณร ท.

ข้อควรทราบ

นามศัพท์ (ที่เป็นนิบาต) เป็น เอกวจนะ เสมอ เช่น “สามเณรา **นาม**” ในที่ **นาม** ศัพท์ ไม่ต้องออกสำเนียงพหุวจนะ ส่วน **“นามา”** ต้องแปลเป็น **พหุวจนะ**

อาลปน - คำร้องเรียก

นาม + สิ-โย ปฐมาวิภัตติ = บทนาม ทำหน้าที่ อาลปน - คำร้องเรียก

ตัวอย่าง **ปุริส + สิ** → **ปุริส - แน่ะชาย**

ท่องและแปล

๑.	**อาวุโส สามเณร .....**	อยํ ทารโก กึนาโม.
๒.	**ภนฺเต พุทฺธรกฺขิต .....**	อยํ ทารโก สุเทพ นาม.
๓.	**โภติ กญฺเญ .....**	อยํ ทาริกา กึนามา.
๔.	**โภ ปุริส .....**	อยํ ทาริกา มาลินี นาม.
๕.	**โภ ทารก .....**	ตฺวํ กึนาโม.
๖.	**โภ สมณ .....**	อหํ พุทฺธรกฺขิโต นาม.
๗.	**โภติ ทาริเก .....**	ตฺวํ กึนามา.
๘.	**โภ ปุริส .....**	อหํ อจฺฉรา นาม.
๙.	**โภ สามเณร .....**	อยํ วิหาโร กึนาโม.
๑๐.	**โภนฺโต สมณา .....**	อยํ วิหาโร ท่ามะโอ นาม.

ข้อควรทราบ

บทเหล่านี้ คือ “**อาวุโส, ภนฺเต, โภนฺโต, โภติ**” ใช้สำหรับ **ร้องเรียก** หรือ **ขานรับ**
เฉพาะ “**อาวุโส**” ศัพท์ ควรใช้กับ **ผู้มีอายุน้อยกว่า** แปลว่า “**ผู้มีอายุ**”
ส่วน “**ภนฺเต**” ใช้กับ ผู้ใหญ่กว่า แปลว่า “**ข้าแต่ท่านผู้เจริญ**”
อาวุโส สามเณร ดูก่อนสามเณรผู้มีอายุ
ภนฺเต พุทฺธรกฺขิต ข้าแต่ท่านพุทธรักขิตะผู้เจริญ
สามเณโร, พุทฺธรกฺขิโต, ทารโก, สมโณ แจกปทมาลา เหมือนกับ ปุริส ศัพท์
ทาริกา ศัพท์ แจกเหมือน **กญฺญา** ศัพท์ วิธีแจก นักศึกษาพึงดูในนามคณะไวยากรณ์ที่กำลังเรียนอยู่

หนังสือปาฬิสิกฺขา หน้า ๓

ตุลฺยตฺถ - ลิงฺคตฺถ

๑. อยํ กึนาโม ?	อยํ พุทฺธรกฺขิโต นาม.
๒. อิเม กึนามา ?	อิเม สามเณรา นาม.
๓. กึนามา ?	อหํ สุทัต นาม.
๔. ตุมฺเห กึนามา ?	มยํ สมณา นาม.

ข้อควรทราบ

ในประโยคที่ไม่มีกิริยา เช่น **อยํ พุทฺธรกฺขิโต นาม** เรียกว่า **ตุลฺยตฺถ** เพราะมีอรรถเดียวกัน (คนเดียวกัน) และเรียกว่า **ลิงฺคตฺถ** เพราะเป็นเพียง **อรรถของลิงค์** เท่านั้น,

ประโยคที่มี **กึ** ศัพท์ เป็นประโยคคำถาม และประโยค **อยํ พุทฺธรกฺขิโต นาม** เป็นประโยคคำตอบ. (**อยํ** อ.ภิกษุนี้ **พุทฺธรกฺขิโต นาม** ชื่อว่า พุทธรักขิตะ)

กัตตา - กิริยา

ประโยค - วากยะ

กัตตา + กิริยา

=

ประโยค - วากยะ

กัตตา

กัตตา-ผู้กระทำ

นาม + สิ-โย ปฐมาวิภัตติ

พุทฺธ + สิ [สิ→โอ] = พุทฺโธ

กิริยา

กิริยาของผู้กระทำ

ธาตุ + ปัจจัย + วิภัตติ

หู [อู→โอ] + อ + ติ = โหติ

พุทฺโธ โหติ.

พระพุทธเจ้า ย่อมมี

กัตตา – กิริยา (ท่อง)

วิภัตติ ติ, อนฺติ. สิ, ถ. มิ, ม. ...อยู่, ย่อม..., จะ...

จงเปลี่ยนประโยคเหล่านี้ เป็นภาษาไทย

อยํ ภวติ.	อิเม ภวนฺติ.
ตฺวํ ภวสิ.	ตุมฺเห ภวถ.
อหํ ภวามิ.	มยํ ภวาม.

ข้อควรทราบ

วิภัตติสองตัวข้างหน้า คือ **ติ, อนฺติ** ใช้ประกอบกับ **นามศัพท์ที่ไม่ใช่ ตุมฺห, อมฺห** เช่น **อยํ, อิเม** เป็นต้น

วิภัตติสองตัวกลาง คือ **สิ, ถ** ใช้ประกอบกับ **ตุมฺห ศัพท์** คือ **ตฺวํ, ตุมฺเห.**

วิภัตติสองตัวสุดท้าย คือ **มิ, ม** ใช้ประกอบกับ **อมฺห ศัพท์** คือ **อหํ, มยํ.**

บททั้งหลายเหล่านี้ คือ **อยํ อิเม, ตฺวํ ตุมฺเห, อหํ มยํ** เป็นบท **กัตตา** (ผู้กระทำ)

ส่วน **ภวติ** และ **ภวนฺติ** เป็นต้น เป็น **บทกิริยา.**

คำพูดประโยคหนึ่งที่ประกอบด้วย “**กัตตา** และ **กิริยา**” เรียกว่า “**วากฺย**” (บางครั้งไม่มีกิริยาก็ได้)

กัตตา – กิริยา (ท่อง)

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

โหติ,	โหนฺติ.	โหสิ,	โหถ.	โหมิ,	โหม.
อตฺถิ,	สนฺติ.	อสิ,	อตฺถ.	อมฺหิ,	อมฺห.

๑. พุทฺโธ โหติ. พุทฺธา โหนฺติ.

๒. ตฺวํ โหสิ. ตุมฺเห โหถ.

๓. อหํ โหมิ. มยํ โหม.

๔. กญฺญา อตฺถิ. กญฺญาโย สนฺติ.

๕. ตฺวํ อสิ. ตุมฺเห อตฺถ.

๖. อหํ อมฺหิ. มยํ อมฺห.

๗. สิทฺธตฺโถ พุทฺโธ โหติ.

๘. ทารกา สามเณรา โหนฺติ.

๙. อาวุโส ตฺวํ กึนาโม อสิ.

๑๐. อหํ ภนฺเต (พุทฺธรกฺขิโต นาม) อมฺหิ. (ใส่ชื่อของตัวเองแทน)

๑๑. ภนฺเต ตุมฺเห กึนามา อตฺถ.

๑๒. มยํ อาวุโส สมณา นาม อมฺห.

ควรทราบ

โหติ, โหนฺติ	- ย่อมมี, ย่อมเป็น
อตฺถิ, สนฺติ	- มีอยู่
สิทฺธตฺโถ	- สิทธัตถราชกุมาร

ถาม - ตอบ

การถามด้วย **โก เก, กา กาโย** - การตอบ

ท่องจำ

จงแปลประโยคเหล่านี้เป็นภาษาไทย

๑. **โก** พุทฺโธ โหติ.	**สิทฺธตฺโถ** พุทฺโธ โหติ.
๒. **โก** สยติ.	**ทารโก** สยติ.
๓. **กา** ปจติ.	**ทาริกา** ปจติ.
๔. **เก** คจฺฉนฺติ.	**ปุริสา** คจฺฉนฺติ.
๕. **กาโย** อาคจฺฉนฺติ.	**กญฺญาโย** อาคจฺฉนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี

ก. อ.พระพุทธเจ้า ย่อมเสด็จมา

ข. อ.สามเณร ย่อมไป

ค. อ.เด็กหญิง ย่อมนอน

ฆ. อ.ท่าน ย่อมหุง

ง. อ.ท่าน ท. ย่อมไป

จ. อ.ข้าพเจ้า ย่อมมา

ฉ. อ.เด็กชาย เป็นสามเณร ย่อมเป็น

พึงทราบ

โก	- อ.ใคร	สยติ	- ย่อมนอน
เก	- อ.ใคร ท.	ปจนฺติ	- ย่อมหุง
กา	- อ.หญิงคนไหน	คจฺฉติ	- ย่อมไป
กาโย	- อ.หญิง ท. เหล่าไหน	อาคจฺฉนฺติ	- ย่อมมา

ถาม - ตอบ

การถามด้วย **นุ** หรือ – การตอบด้วย อาม ครับ - ค่ะ

๑. อตฺถิ **นุ** ทารโก.	**อาม**... อตฺถิ ทารโก.
๒. คจฺฉติ **นุ** กญฺญา.	**อาม**... คจฺฉติ กญฺญา.
๓. สยสิ **นุ** ตฺวํ.	**อาม**... สยามิ อหํ.
๔. ปจนฺติ นุ ทาริกาโย.	**อาม**... ปจนฺติ ทาริกาโย.

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี

ก. อ.ท่าน ย่อมมา หรือ ?	ครับ... อ.ข้าพเจ้า ย่อมมา
ข. อ.ท่าน ย่อมไป หรือ ?	ครับ... อ.ข้าพเจ้า ย่อมไป
ค. อ.เด็กชาย ท. ย่อมมี หรือ ?	ครับ... อ.เด็กชาย ท. ย่อมมี

พึงทราบ

อตฺถิ นุ - ย่อมมีหรือ ? **ปจนฺติ นุ** - ย่อมหุงหรือ ? **อาม** - ครับ

ในเวลา **ถาม – ตอบ** กับนักเรียน ต้องแสดงกิริยาอาการให้เข้ากับสภาพของคำถาม เช่น ทำตาโพรงขึ้น แสดงอาการอยากรู้ พร้อมกับพูดว่า **“อตฺถิ นุ”** (มีหรือ ?)
ผู้ตอบก็เช่นกันผงกศีรษะพร้อมกับตอบว่า **“อาม”**

ประโยค - วากฺย

กตฺตา – กมฺม – กิริยา = วากฺย

กตฺตา

กตฺตา-ผู้กระทำ
นาม + สิ-โย ปฐมาวิภัตติ

ทารก + สิ → โอ = ทารโก

กมฺม

กมฺม-สิ่งที่ถูกกระทำ
นาม + อำ-โย ทุติยาวิภัตติ

มคฺค + อำ = มคฺคำ

กิริยา

กิริยาของผู้กระทำ
ธาตุ + ปัจจัย + วิภัตติ

คมุ + อ + ติ = คจฺฉติ

ทารโก มคฺคำ คจฺฉติ.

กตฺตา – กมฺม - กิริยา

๑. ทารโก มคฺคำ คจฺฉติ.
๒. ทาริกา ภตฺตำ ปจติ.
๓. ปุริสา คามำ อาคจฺฉนฺติ.
๔. พุทฺโธ ธมฺมำ เทเสติ.

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี

ก. อ.เด็กชาย ท. ย่อมไป สู่หนทาง
ข. อ.เด็กหญิง ท. ย่อมหุง ซึ่งข้าว
ค. อ.บุรุษ ย่อมมา สู่หมู่บ้าน
ฆ. อ.พระพุทธเจ้า ท. ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม

พึงทราบ

ผู้กระทำ เรียกว่า “กตฺตา”
สิ่งที่ถูกกระทำ เรียกว่า “กมฺม”
อาการไป อาการหุง เป็นต้น เรียกว่า “กิริยา”
กตฺตา แปลออกสำเนียงว่า “อันว่า”
กมฺม แปลออกสำเนียงว่า “ซึ่ง” หรือ “สู่”
เทเสติ ย่อมแสดง มคฺโค หนทาง
คาโม หมู่บ้าน ภตฺตำ ข้าว

กึ - คำตอบ

ประโยคคำถาม

ถามด้วย **กึ + สิ – โย** ปฐมาวิภัตติ

โก ธมฺมำ เทเสติ.
อ.ใคร ย่อมแสดง ซึ่งธรรม

ประโยคคำตอบ

ตอบด้วย **นาม + สิ – โย** ปฐมาวิภัตติ

พุทฺโธ ธมฺมำ เทเสติ.
อ.พระพุทธเจ้า ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม

ประโยคคำถามที่มี กึ ศัพท์ พร้อมคำตอบ

๑. อาวุโส สามเณร... **โก** ธมฺมำ เทเสติ.
๒. ภนฺเต พุทฺธรกฺขิต... **พุทฺโธ** ธมฺมำ เทเสติ.
๓. โภ ปุริส... **เก** มคฺคำ คจฺฉนฺติ.
๔. โภ ทารก... **กญฺญาโย** มคฺคำ คจฺฉนฺติ.
๕. โภติ กญฺเญ... **กา** ภตฺตำ ปจติ.
๖. โภ ปุริส... **ทาริกา** ภตฺตำ ปจติ.

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี

ก. ดูก่อนบุรุษ **อ.ใคร ท.** ย่อมแสดง ซึ่งธรรม
ข. ดูก่อนนางสาวน้อย **อ.หญิง ท. เหล่าไหน** ย่อมหุง ซึ่งข้าว
ค. ดูก่อนเด็กชาย **อ.ใคร** ย่อมมา สู่หมู่บ้าน
ฆ. ดูก่อนบุรุษ ท. อ.ท่าน ท. ย่อมไป สู่หมู่บ้าน
ง. ดูก่อนสามเณร อ.ข้าพเจ้า ย่อมไป สู่ถนน

ประโยคปฏิเสธ

ประโยคที่มี **น นิบาต** (ไม่...) + กิริยา

พุทฺโธ **น** ภวติ.
อ. พระพุทธเจ้า ย่อม**ไม่**มี.

ท่องและแปล

๑. พุทฺโธ **น** ภวติ.
๒. ทารโก **น** สยติ.
๓. ภตฺตำ **น**ตฺถิ.
๔. มนุสฺสา **น** สนฺติ.
๕. ตฺวำ สามเณโร **น** อสิ.
๖. อหำ มนุสฺโส **น** อมฺหิ.
๗. ทาริกา ภตฺตำ **น** ปจติ.
๘. ปุริสา มคฺคำ **น** คจฺฉนฺติ.
๙. สามเณรา ธมฺมำ **น** เทเสนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.นางสาวน้อย เป็นพระพุทธเจ้า ย่อม**ไม่**เป็น
ข. อ.เด็กชาย **ไม่**มีอยู่
ค. อ.ข้าว ท. **ไม่**มีอยู่
ฆ. อ.ท่าน เป็นมนุษย์ ย่อม**ไม่**เป็น
ง. อ.นางสาวน้อย ท. ย่อม**ไม่**หุง ซึ่งข้าว
จ. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อม**ไม่**มา สู่หมู่บ้าน

ข้อควรทราบ

น ศัพท์ เป็นบทกล่าว อรรถปฏิเสธ เพราะฉะนั้น จึงต้อง แปลพร้อมกับบทที่ถูกปฏิเสธนั้น เช่น
น ภวติ ย่อมไม่มี น สยติ ย่อมไม่นอน
น คจฺฉติ ย่อมไม่ไป เป็นต้น

ตติยา ด้วย, เพราะ

ตติยาวิภัตติ ที่แปลว่า ด้วย...

นาม + **นา – หิ** ตติยาวิภัตติ = บทนาม แปลว่า **ด้วย...**
ทำหน้าที่ **กรณ เครื่องมือกระทำ**

ปาท + นา → เอน → **ปาเทน ด้วยเท้า**

ทารโก **ปาเทน** คามๆ คจฺฉติ.
อ.เด็กชาย ย่อมไป สู่หมู่บ้าน **ด้วยเท้า**.

ท่องและแปล

๑. ทารโก **ปาเทน** คามๆ คจฺฉติ.
๒. ทาริกาโย **สกเฏน** นครๆ คจฺฉนฺติ.
๓. ปุริโส **อคฺคิรเถน** เทวนครๆ คจฺฉติ.
๔. มนุสฺสา **นาวาย** ชลบุรีนครๆ อาคจฺฉนฺติ.
๕. สามเณโร **ยนฺตนาวาย** สีชังทีปๆ คจฺฉติ.
๖. อาคจฺฉสิ นุ ตฺวๆ อาวุโส นครๆ **อคฺคิรเถน**.
๗. นาหๆ ภนฺเต **อคฺคิรเถน** นครๆ อาคจฺฉามิ.
วายุยาเนน อาคจฺฉามิ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน ย่อมมา สู่หมู่บ้าน **ด้วยอะไร ?**
ข. อ.ข้าพเจ้า ย่อมมา สู่นคร **ด้วยรถไฟ**
ค. อ.ท่าน ย่อมมา สู่หมู่บ้าน **ด้วยเท้า** หรือ ?
ฆ. อ.ข้าพเจ้า ย่อมไม่มา สู่หมู่บ้าน **ด้วยเท้า**

พึงทราบ

ปาโท - เท้า, **สกฏๆ** - เกวียน, **นครๆ** - นคร, **ทีปๆ** - เกาะ, **รโถ** - รถ, **อคฺคิรโถ** - รถไฟ, **อสฺสรโถ** - รถม้า, **วายุยานๆ, อากาสยานๆ** - เครื่องบิน, **นาวา** - เรือ, **ยนฺตนาวา** - เรือยนต์, **อคฺคินาวา** - เรือไฟ บทเหล่านี้นักศึกษาพึงแจกตามลิงค์และการันต์นั้น ๆ

ตติยาวิภัตติ ที่แปลว่า เพราะ...

นาม + **นา – หิ** ตติยาวิภัตติ = บทนาม แปลว่า **เพราะ...**
ทำหน้าที่ **เหตุ เป็นเหตุ**

อนฺน + นา→ เอน → **อนฺเนน เพราะข้าว**

อหำ ภนฺเต **อนฺเนน** วสามิ.
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่ **เพราะข้าว**

ท่องและแปล

๑. ตฺวำ อาวุโส **เกน** วสสิ ?
๒. อหำ ภนฺเต **อนฺเนน** วสามิ.
๓. ตฺวำ อาวุโส **เกน** โภคำ ลภสิ ?
๔. อหำ ภนฺเต **ทาเนน** โภคำ ลภามิ.
๕. มนุสฺสา อาวุโส **เกน** สุขำ ลภนฺติ ?
๖. มนุสฺสา ภนฺเต **สีเลน** สุขำ ลภนฺติ.
๗. สตฺตา อาวุโส **เกน** นิพฺพานำ ปาปุณนฺติ ?
๘. สตฺตา ภนฺเต **ภาวนาย** นิพฺพานำ ปาปุณนฺติ.

จงแปลเป็นบาลี

ก. แน่ะท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน ย่อมหุง ซึ่งข้าว **เพราะเหตุอะไร ?**
ข. อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่ **เพราะข้าว** หามิได้
ค. อ.สัตว์ ท. ย่อมได้ ซึ่งอะไร **เพราะทาน ?**

พึงทราบ

วสติ - ย่อมอยู่, **ลภสิ** - ย่อมได้, **ปาปุณนฺติ** - ย่อมถึง, **อนฺนำ** - ข้าว, **มนุสฺโส, นโร** - มนุษย์, **สตฺโต** - สัตว์, **ทานำ** - ทาน, **สีลำ** - ศีล (การตั้งกาย วาจา ใจไว้ด้วยดี), **ภาวนา** - ภาวนา (การเจริญกัมมัฏฐานเพื่ออบรมจิต), **กึ** - อะไร, **โภโค** - ทรัพย์

ตติยาวิภัตติ ที่แปลว่า (กับ) ด้วย...

นาม + นา/หิ ตติยาวิภัตติ ด้วย... + **สห, สทฺธึ** กับ, **วินา** เว้น
[ความเสมอกันกับกิริยาเป็นต้น]

พุทฺธ + นา → เอน
= พุทฺเธน ด้วยพระพุทธเจ้า

+

สห + สิ [ลบ สิ]
= สห กับ

อหํ **พุทฺเธน สห** วิหรามิ.
อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่ **กับ ด้วยพระพุทธเจ้า**
[ข้าพเจ้าอยู่**กับพระพุทธเจ้า**]

ท่องและแปลเป็นไทย

๑. ตฺวํ **เกน สห** วิหรสิ ?
๒. อหํ **พุทฺเธน สห** วิหรามิ.
๓. พุทฺโธ **เกน สทฺธึ** นครํ คจฺฉติ ?
๔. พุทฺโธ **สาเวน สทฺธึ** นครํ คจฺฉติ.
๕. ปณฺฑิตา **เกหิ วินา** วิหารํ อาคจฺฉนฺติ ?
๖. ปณฺฑิตา **พาเลหิ วินา** วิหารํ อาคจฺฉนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่ **กับ ด้วยท่าน**
ข. อ.ท่าน ย่อมอยู่ **กับ ด้วยข้าพเจ้า**
ค. อ.บัณฑิต ย่อมอยู่ **กับ ด้วยคนพาล** หรือ ?
ฆ. อ.คนพาล ย่อมอยู่ **เว้น ด้วยบัณฑิต**
ง. อ.พระพุทธเจ้า ย่อมเสด็จมา **กับ ด้วยพระสงฆ์**
จ. อ.พระสงฆ์ ย่อมไม่มา **เว้น ด้วยพระพุทธเจ้า**

พึงทราบ

วิหรามิ - ย่อมอยู่, **สห, สทฺธึ** - กับ, **วินา** - เว้น,
ปณฺฑิโต - บัณฑิต, **ตยา** - ด้วยท่าน

จตุตถีวิภัตติ ที่แปลว่า แก่...

นาม + ส / นำ จตุตถีวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **แก่...**
ทำหน้าที่ **สมฺปทาน** ผู้รับ ที่มอบให้

สงฺฆ + [สฺ อาคม] ส → **สงฺฆสฺส แก่พระสงฆ์**

มนุสฺสา **สงฺฆสฺส** ทานำ เทนฺติ
อ.มนุษย์ ท. ย่อมถวาย ซึ่งทาน **แก่พระสงฆ์**

ท่องและแปล

๑. มนุสฺสา **กสฺส** ทานำ เทนฺติ.
๒. มนุสฺสา **สงฺฆสฺส** ทานำ เทนฺติ.
๓. รุจฺจติ **กสฺส** สจฺจำ.
๔. รุจฺจติ **สงฺฆสฺส** สจฺจำ.
๕. รุจฺจติ นุ **ทารกสฺส** สาทุ.
๖. **กสฺส** สาทุ น รุจฺจติ.
๗. ขมติ นุ **สงฺฆสฺส** กมฺมำ.
๘. อาม ขมติ **สงฺฆสฺส** กมฺมำ.
๙. นกฺขมติ นุ **สงฺฆสฺส** กมฺมำ.
๑๐. อาม **นกฺขมติ** สงฺฆสฺส กมฺมำ.

การลงจตุตถีวิภัตติ

ลงจตุตถีวิภัตติ ในที่ประกอบกับธาตุ คือ **ทา** - ให้, **รุจ** - ชอบใจ, **ขมุ** - ชอบใจ, **ฉที**- หิว, **ธร** - ทรงไว้ / ในที่ประกอบกับ **นโม** - ความนอบน้อม

ในที่ประกอบกับ **ทา** ธาตุ เช่น **สมฺมสฺส เทติ.**
ในที่ประกอบกับ **รุจ** ธาตุ เช่น **รุจฺจติ สมฺมสฺส.**
ในที่ประกอบกับ **ขมุ** ธาตุ เช่น **ขมติ สมฺมสฺส.**
ในที่ประกอบกับ **ฉที** ธาตุ เช่น **ฉาเทติ ทารกสฺส.**
ในที่ประกอบกับ **ธร** ธาตุ เช่น **อาจริยสฺส** ฉตฺตำ **ธาเรติ, ธารยติ.**
อิณสามิกสฺส อิณำ **ธารยติ.**

ในที่ประกอบ **นโม** บท เช่น **นโม ตสฺส ภควโต.**
(ส่วนในที่ประกอบ **นมามิ** ต้องลงทุติยาวิภัตติ เช่น **พุทฺธำ นมามิ**)
จตุตถีวิภัตติ ยังลงได้ในที่ประกอบกับ **อาโรเจติ,** ที่มีอรรถการกล่าว หรือ **เทเสติ กถยติ, อามนฺเตติ** เป็นต้น และในที่ประกอบกับ **สิลาฆ** ธาตุ (สรรเสริญ) **หนุ** ธาตุ (นำออก) เป็นต้น.
คำว่า **"การประกอบ"** หมายถึง **มีเนื้อความเกี่ยวข้องกัน** เช่น
สมฺมสฺส เทติ. ย่อมถวาย แก่พระสงฆ์
ในประโยคนี้ **การถวาย** และ **พระสงฆ์** มีความเกี่ยวข้องกัน

ท่องและแปล

๑. **ฉาเทติ** นุ **ทารกสฺส** ภตฺตำ.
๒. นจฺ**ฉาเทติ ทารกสฺส** ภตฺตำ.
๓. สิสฺโส **กสฺส** ฉตฺตำ **ธาเรติ.**
๔. สิสฺโส **อาจริยสฺส** ฉตฺตำ **ธาเรติ.**
๕. โก **อิณสามิกสฺส** อิณำ **ธาเรติ.**
๖. อิณายิโก **อิณสามิกสฺส** อิณำ **ธารยติ.**
๗. อาจริโย **สิสฺสานำ** กึ **อาโรเจติ.**
๘. อาจริโย **สิสฺสานำ** ธมฺมกถำ **อาโรเจติ.**
๙. พุทฺโธ **เกสำ** ธมฺมำ **เทเสติ.**
๑๐. พุทฺโธ **เทวมนุสฺสานำ** ธมฺมำ **เทเสติ.**
๑๑. โก **ภควโต นโม.**
๑๒. โสหำ **นโม ภควโต,**
นโม สตฺตนฺนำ สมฺมาสมฺพุทฺธานำ.

ข้อควรทราบ

ภาษาบาลี กับ ภาษาไทยของเรา มีวิธีใช้ต่างกันบ้าง เช่น **รุจฺจติ สมฺมสฺส.**

(ตามความบาลีว่า) **ย่อมชอบใจ แก่พระสงฆ์**

(ตามความไทยว่า) **พระสงฆ์ย่อมชอบใจ**

เพราะฉะนั้น ในจตุตถีวิภัตตินี้นักศึกษาควรสังเกตให้ดีและจำวิธีใช้เป็นพิเศษ

รุจฺจติ - ย่อมชอบใจ, **ขมติ** - ย่อมชอบใจ, **สจฺจำ** - คำจริง, **กมฺมำ** - การงาน, **สาทุ** - ของหวาน, **ฉาเทติ** - ย่อมหิว (ปรารถนากิน), **ธาเรติ** - ย่อมทรงไว้ ย่อมกั้น, **อาโรเจติ** - ย่อมบอก, **อิณสามิโก** – เจ้าหนี้, **อิณายิโก** – ลูกหนี้, **โสหำ** - ข้าพเจ้านั้น, **สตฺถนุำ** - เจ็ดพระองค์, **สิสฺโส** - ลูกศิษย์, **ฉตฺตำ** - ร่ม, **ธมฺมกถำ** - พระธรรมกถา

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน **ย่อมถวาย** ซึ่งทาน **แก่ใคร ?**

ข. อ.คำจริง **ย่อมชอบใจ** **แก่พระสงฆ์** หรือ ?

ก. อ.กรรม **ย่อมไม่ชอบใจ** **แก่ใคร ?**

ฆ. อ.รสอร่อย **ย่อมชอบใจ** **แก่ใคร ?**

ง. อ.อาจารย์ **ย่อมทรงไว้** (กั้น) ซึ่งร่ม **แก่ลูกศิษย์** หรือ ?

จ. อ.อาจารย์ **ย่อมไม่ทรงไว้** (กั้น) ซึ่งร่ม **แก่ลูกศิษย์**

ฉ. อ.ลูกหนี้ **ย่อมทรงไว้** ซึ่งหนี้ **แก่เจ้าหนี้** หรือ ?

ช. อ.สามเณร **ย่อมแสดง** ซึ่งธรรมกถา **แก่เด็ก ท.**

ฌ. อ.ข้าพเจ้า **ย่อมนอบน้อม** **ต่อพระพุทธเจ้า** ทั้งเจ็ดพระองค์

ญ. อ.ลูกศิษย์ **ย่อมให้** ซึ่งทาง **แก่อาจารย์**

ฏ. อ.อาจารย์ ท. **ย่อมแสดง** ซึ่งธรรมกถา **แก่ลูกศิษย์ ท.**

ฐ. อ.ข้าพเจ้า **ย่อมนอบน้อม** **ต่อพระธรรม**

ฑ. อ.ท่านนั้น **ย่อมไม่ถวาย** ซึ่งทาน **แก่พระสงฆ์** เพราะเหตุอะไร ?

ปัญจมีวิภัตติ ที่แปลว่า จาก...

นาม + สฺมา / หิ ปัญจมีวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **จาก...**
หรือ **นาม + โต** ปัจจัย = **บทนิบาต** แปลว่า **จาก...**
ทำหน้าที่ **อปาทาน** ที่หลีกออก เว้น

คาม + สฺมา → อา → **คามา จากหมู่บ้าน**

กึ → กุ + โต ปัจจัย → **กุโต จากที่ไหน**

สามเณรา **กุโต** อเปนฺติ ?
อ.สามเณร ท. ย่อมหลีกออก **จากที่ไหน ?**

สามเณรา **คามา** อเปนฺติ.
อ.สามเณร ท. ย่อมหลีกออก **จากหมู่บ้าน**

คำกลอน (ท่อง)

“**แต่ จาก**” ปัญจมีนี้ลงได้ **สะดุ้ง, กลัว,** และ **ลง, เริ่ม, เล่าเรียน,** ในที่ **ไกล, ใกล้, เว้น, พ่ายแพ้, ออก, ตก,** เพียรจดจำคำนี้เอย

ข้อควรทราบ

ลงปัญจมีวิภัตติที่ประกอบกับธาตุเหล่านี้ คือ

ธาตุที่มีอรรถว่า **หลีกออก** เช่น **คามา อเปนฺติ.** ย่อมหลีกออก จากหมู่บ้าน

ธาตุที่มีอรรถว่า **ตก** เช่น **รุกฺขา ปตนฺติ.** ย่อมตก จากต้นไม้

ธาตุที่มีอรรถว่า **ลง** เช่น **ปพฺพตา โอโรหนฺติ.** ย่อมลง จากภูเขา

ธาตุที่มีอรรถว่า **กลัว** เช่น **โจรา ภายติ.** ย่อมกลัว จากโจร

ธาตุที่มีอรรถว่า **สะดุ้ง** เช่น **ปาปา อุตฺตสติ.** ย่อมสะดุ้ง จากบาป

ธาตุที่มีอรรถว่า **ศึกษา** เช่น **อาจริยมฺหา สิปฺปํ อุคฺคณฺหาติ.**
ย่อมเรียน ซึ่งศิลปะ จากอาจารย์

ธาตุที่มีอรรถว่า **แพ้** เช่น **พุทฺธสฺมา ปราเชนฺติ ติตฺถิยา.**
อ.เดียรถีย์ ท.ย่อมพ่ายแพ้ จากพระพุทธเจ้า

ธาตุที่มีอรรถว่า **เว้น** เช่น **ปาณาติปาตา วิรมามิ.**
อ.ข้าพเจ้า ย่อมเว้น จากการฆ่าสัตว์

ธาตุที่มีอรรถว่า **เริ่มต้น** เช่น **หิมวตา ปภวนฺติ มหานทิโย.**
อ. แม่น้ำใหญ่ ท. ย่อมเริ่มมา จากภูเขาหิมาลัย

ธาตุที่มีอรรถว่า **ไกล** เช่น **คามา ทูรํ. ไกล จากหมู่บ้าน**
อารกา สาสนา. ไกล จากศาสนา

ธาตุที่มีอรรถว่า **ใกล้** เช่น **คามา สนฺติกํ.** ใกล้ จากหมู่บ้าน

อปาทาน หมายถึง สถานที่มีบ้านเป็นต้นที่มีบุคคลเป็นต้น ออกจากบ้านนั้นไป ตามตัวอย่างที่แสดงไว้ข้างบน

ท่องและแปล

๑. สามเณรา **กุโต** อเปนฺติ ?

๒. สามเณรา **คามา** อเปนฺติ.

๓. ราชา **กุโต** นิคฺคโต ?

๔. ราชา **นครา** นิคฺคโต.

๕. ทารโก **กุโต** ปตติ ?

๖. ทารโก **รุกฺขา** ปตติ.

๗. ปุริโส **กุโต** โอโรหติ ?

๘. ปุริโส **เคหา** โอโรหติ.

๙. มนุสฺสา **เกหิ** ภายนฺติ ?

๑๐. มนุสฺสา **โจเรหิ** ภายนฺติ.

พึงทราบ

อเปนฺติ - ย่อมหลีกออก, **นิคฺคโต** - ย่อมออกไป ออกไปแล้ว, **ปตติ** - ย่อมตก, **โอโรหติ** - ย่อมลง, **กุโต** - จากไหน, **ภายติ** - ย่อมกลัว, **เคห** - เรือน, **โจโร** - โจร, **รุกฺข** - ต้นไม้, **ปพฺพต** - ภูเขา

จงแปลเป็นไทย

๑. กญฺญาโย **เกหิ** อุตฺตสนฺติ ?	กญฺญาโย **พาเลหิ** อุตฺตสนฺติ.
๒. สิสฺสา **กุโต** สิปฺปํ อุคฺคณฺหนฺติ ?	สิสฺสา **อาจริยโต** สิปฺปํ อุคฺคณฺหนฺติ.
๓. สามเณรา **กุโต** อุปชฺฌํ คณฺหนฺติ ?	สามเณรา **อุปชฺฌายมฺหา** อุปชฺฌํ คณฺหนฺติ.
๔. ติตฺถิยา **กุโต** ปราเชนฺติ ?	ติตฺถิยา **พุทฺธสฺมา** ปราเชนฺติ.
๕. มหานทิโย **กุโต** ปภวนฺติ ?	มหานทิโย **หิมวตา** ปภวนฺติ.
๖. คาโม **นครโต** กีว ทูโร ?	คาโม **นครโต** โยชนํ ทูโร.
๗. อาสนฺโน นุ อาวุโส คาโม **นครโต** ?	น อาสนฺโน ภนฺเต **นครโต** คาโม.
	คาวุตํ ทูโร.

พึงทราบ

อุตฺตสนฺติ - ย่อมสะดุ้ง, **คณฺหนฺติ** - ย่อมถือเอา, **อุคฺคณฺหาติ** - ย่อมเรียน, **ปราเชนฺติ** - ย่อมแพ้, **ปภวนฺติ** - ย่อมเริ่ม, **กีว ทูโร** - ไกลเท่าไร, **อุปชฺฌาโย** - พระอุปัชฌาย์, **คาวุตํ** - หนึ่งคาวุต, **โยชนํ** - หนึ่งโยชน์

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน ย่อมมา **จากที่ไหน ?**

ข. อ.ข้าพเจ้า ย่อมมา **จากนคร**

ค. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมออกไป **จากบ้าน**

ฆ. อ.เด็กชาย ย่อมตกไป **จากต้นไม้**

ง. อ.บัณฑิต ท. ย่อมกลัว **จากบาป**

จ. อ.คนพาล ท. ย่อมไม่สะดุ้ง **จากบาป**

ฉ. อ.ท่าน ย่อมเรียน ซึ่งศิลปะ **จากใคร ?**

ช. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมเรียน ซึ่งศิลปะ **จากอาจารย์**

ฌ. อ.สามเณร ย่อมถือเอา ซึ่งพระอุปัชฌาย์ **จากสำนักของพระอุปัชฌาย์**

ญ. อ.หมู่บ้าน ย่อมเริ่ม **แต่ไหน** ?

ฏ. อ.เมือง ไกล **จากหมู่บ้าน** เท่าไร ?

ฐ. อ.หมู่บ้าน ใกล้ **จากเมือง** หรือ ?

นักศึกษาพึงสังเกตดูวิธีการใช้ในจตุตถีวิภัตติและปัญจมีวิภัตติทั้งสองนี้ให้พิเศษกว่าวิภัตติอื่นๆ และจงกำหนดจดจำไว้ให้ดี

ฉัฏฐีวิภัตติ ที่แปลว่า “ของ”

นาม + ส / นำ ฉัฏฐีวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **ของ...**
ทำหน้าที่ **สามิสมฺพนฺธ เจ้าของ**

อมฺห + ส
[อมฺห + ส → มม, เม]

→

มม, เม
ของข้าพเจ้า

อิทำ **มม** สนฺตกำ.
อ.วัตถุนี้ เป็นทรัพย์ **ของข้าพเจ้า**
อ.ทรัพย์นี้ **ของข้าพเจ้า**

ท่องและแปล

๑. อิทำ **กสฺส** สนฺตกำ ?
๒. อิทำ **มม** สนฺตกำ.
๓. อิทำ **กสฺส** วตฺถำ ?
๔. อิทำ **มม** วตฺถำ.
๕. อิทำ **กสฺส** เคหำ ?
๖. อิทำ **มม** เคหำ.
๗. อยำ **กสฺส** ปตฺโต ?
๘. อยำ **เม** ปตฺโต.
๙. อิทำ **กสฺส** จีวรำ ?
๑๐. อิทำ **เม** จีวรำ.
๑๐. อิทำ นุ **เต** สนฺตกำ ?
๑๒. นยิทำ **มม** สนฺตกำ, **ทารกสฺส** สนฺตกำ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.วัตถุนี้ มิใช่ของ **ของผม**
ข. อ.วัตถุ ท. เหล่านี้ มิใช่ของ **ของผม**
ค. อ.บาตร **ของข้าพเจ้า** หามิได้

ข้อควรทราบ

อิทำ - อ.วัตถุนี้ (ใช้ศัพท์อะไรก็ได้ที่เป็นนปุงสกลิงค์), **อิมานิ** - อ.วัตถุ ท. เหล่านี้, **อยำ** - อ.บุคคลนี้ หรือ บุรุษ หรือ หญิงนี้, **เต, ตว, ตุยฺหำ** - ของท่าน, **เม, มม, มยฺหำ** - ของข้าพเจ้า, **สนฺตกำ** - ทรัพย์, **ปตฺโต** - บาตร, **จีวรำ** - จีวร, **วตฺถำ** - ผ้า, **นยิทำ** (น + อิทำ)

คำบอกบาตรและจีวร - คำรับ

๑. อยं **เต** ปตฺโต	อาม ภนฺเต.
๒. อยं สงฺฆาฏิ	อาม ภนฺเต.
๓. อยं อุตฺตราสงฺโค	อาม ภนฺเต.
๔. อยं อนฺตรวาสโก	อาม ภนฺเต.

ถาม-ตอบ อันตรายิกธรรม

๑. กุฏฺฐํ ?	นตฺถิ ภนฺเต.
๒. คณฺโฑ ?	นตฺถิ ภนฺเต.
๓. กิลาโส ?	นตฺถิ ภนฺเต.
๔. โสโส ?	นตฺถิ ภนฺเต.
๕. อปมาโร ?	นตฺถิ ภนฺเต.
๖. มนุสฺโสสิ ?	อาม ภนฺเต.
๗. ปุริโสสิ ?	อาม ภนฺเต.
๘. ภุชิสฺโสสิ ?	อาม ภนฺเต.
๙. อณโณสิ * ?	อาม ภนฺเต.
๑๐. นสิ ราชภโฏ ?	อาม ภนฺเต.
๑๑. อนุญฺญาโตสิ มาตาปิตูหิ ?	อาม ภนฺเต.
๑๒. ปริปุณฺณวีสติวสฺโสสิ	อาม ภนฺเต.
๑๓. ปริปุณฺณํ **เต** ปตฺตจีวรํ ?	อาม ภนฺเต.
๑๔. กึนาโมสิ ?	อหํ ภนฺเต ..... นาม
๑๕. โกนาโม ** **เต** อุปชฺฌาโย	อุปชฺฌาโย **เม** ภนฺเต
	อายสฺมา ..... นาม

* อณโณสิ (สฺยา.) ** โก นาม (มนต์พิธี)

ข้อควรทราบ

อุตฺตราสงฺโค - อุตราสงค์, จีวรสำหรับห่ม, **สงฺฆาฏิ** - สังฆาฏิ, ผ้าห่มซ้อนกันหนาว, **อนฺตรวาสโก** - ผ้าสบง, **กุฏฺฐ์** - โรคเรื้อน, **คณฺโฑ** - โรคฝี, **กิลาโส** - โรคกลาก, **โสโส** - โรคมองคร่อ (โรคหลอดลมโป่งพอง มีเสมหะแห้งอยู่ในช่องหลอดลม ทำให้มีอาการไอเรื้อรัง), **อปมาโร** - โรคลมบ้าหมู, **ภุชิสฺโส** - เป็นไท (ไม่ใช่ทาส), **อณโณ** - ไม่มีหนี้สิน, **ราชภโฏ** - ข้าราชการ, **อนุญฺญาโต** - (อัน...) อนุญาตแล้ว, **ปริปุณฺณวีสติวสฺโส** - มีอายุครบ ๒๐ ปี, **ปริปุณฺณ** - บริบูรณ์แล้ว, ครบถ้วนแล้ว, **กึนาโม** - มีชื่อว่าอะไร.

จตุตถีวิภัตติ ที่แปลว่า “เพื่อ + แก่”

นาม + ส / นำ จตุตถีวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **เพื่อ... + แก่...**
ทำหน้าที่ **ตทตฺถสมฺปทาน** สัมปทานที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลหรือกิริยานั้น ๆ

สตฺต + นำ
[สตฺตุ อ → อา + นำ]
→ **สตฺตานำ** แก่สัตว์ ท.

อตฺถ + ส
[อตฺถุ ~~อ~~ + ส → อาย]
→ **อตฺถาย** เพื่อประโยชน์

พุทฺโธ **สตฺตานำ อตฺถาย** อุปฺปชฺชติ.
อ.พระพุทธเจ้า ย่อมเสด็จอุบัติขึ้น **เพื่อประโยชน์ แก่สัตว์ ท.**

ท่องและแปล

๑. พุทฺโธ **เกสำ อตฺถาย** อุปฺปชฺชติ ?
๒. พุทฺโธ **สตฺตานำ อตฺถาย** อุปฺปชฺชติ.
๓. พุทฺโธ **เกสำ หิตาย สุขาย** อุปฺปชฺชติ ?
๔. พุทฺโธ **เทวมนุสฺสานำ หิตาย สุขาย** อุปฺปชฺชติ.
๕. ตฺวำ **กิมตฺถาย** คามำ คจฺฉสิ ?
๖. อหำ **ปิณฺฑาย** คามำ คจฺฉามิ.
๗. อิทำ **เกสำ** ภตฺตำ ?
๘. อิทำ **อาคนฺตุกานำ** ภตฺตำ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน ย่อมมา **เพื่อประโยชน์ แก่ใคร ?**
ข. อ.ข้าพเจ้า ย่อมหุง ซึ่งข้าว **เพื่อประโยชน์ แก่ท่าน**
ค. อ.วิหารนี้ **เพื่อประโยชน์ แก่ข้าพเจ้า**

ควรทราบ

อตฺถาย - เพื่อประโยชน์, **หิตาย** - เพื่อเกื้อกูล, **สุขาย** - เพื่อความสุข, **อุปฺปชฺชติ** - ย่อมเสด็จอุบัติขึ้น, **กิมตฺถาย** - เพื่อประโยชน์อะไร, **ปิณฺฑาย** - เพื่อก้อนข้าว, **เกสำ** - แก่ชน ท. เหล่าไหน, **อาคนฺตุกานำ** - แก่อาคันตุกะ ท.

ท่องและแปล

๑. พุทฺธสฺสตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชามิ.

๒. ธมฺมสฺสตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชามิ.

๓. สงฺฆสฺสตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชามิ.

๔. ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ เนว ทวาย.

๕. ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ น มทาย.

๖. ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ น มณฺฑนาย.

๗. ปิณฺฑปาตํ ปฏิเสวามิ น วิภูสนาย.

๘. มาสปรมํ เตน ภิกฺขุนา ตํ จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ อูนสฺส ปาริปูริยา สติยา ปจฺจาสาย.

๙. อตฺถาย หิตาย สุขาย สංวตฺตติ.

ข้อควรทราบ

ชีวิตํ - ซึ่งชีวิต, **ปริจฺจชามิ** - จะสละ, **ปิณฺฑปาตํ** - ซึ่งบิณฑบาต, **ปฏิเสวามิ** - ย่อมฉัน, ย่อมบริโภค, **น** - ไม่, **ทวาย** - เพื่อความสนุก, **มทาย** – เพื่อความมัวเมา, **มณฺฑนาย** - เพื่อการประดับ, **วิภูสนาย** - เพื่อการตบแต่ง, **มาสปรมํ** - มี ๑ เดือน เป็นอย่างยิ่ง, ไม่เกิน ๑ เดือน, **เตน** - นั้น, **ภิกฺขุนา** - อันภิกษุ, **นิกฺขิปิตพฺพํ** - พึงเก็บไว้, **อูนสฺส** – แห่งจีวรที่พร่องไป, **ปาริปูริยา** - เพื่อความบริบูรณ์, **สติยา** - มีอยู่, **ปจฺจาสาย** - ครั้นเมื่อความหวัง, **สංวตฺตติ** - ย่อมเป็นไป.

สัตตมีวิภัตติ ที่แปลว่า “ใน, บน”

นาม + สฺมึ / สุ สัตตมีวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **ใน..., บน...**
ทำหน้าที่ **โอกาส** สถานที่ กาลเวลา

พุทฺธ + สฺมึ
[พุทฺธ ~~อ~~ + สฺมึ ⟶ เอ]

พุทฺเธ
ในพระพุทธเจ้า

ปณฺฑิตา **พุทฺเธ** ปสีทนฺติ.
อ.บัณฑิต ท. ย่อมเลื่อมใส **ในพระพุทธเจ้า**

ท่องและแปล

๑. พุทฺโธ อนาถปิณฺฑิกสฺส **อาราเม** วิหรติ.

๒. ปณฺฑิตา **พุทฺเธ** ปสีทนฺติ.

๓. ทารกา **สยเน** สยนฺติ.

๔. พาโล **ปาปสฺมึ** รมติ.

๕. อากาเส **สกุณา** ปกฺขนฺทนฺติ.

๖. **ติเลสุ** เตลํ ติฏฺฐติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.เด็กหญิง ย่อมหุง ซึ่งข้าว **ในบ้าน**

ข. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมไม่นอน **ในบ้าน**

ก. อ.คนพาล ย่อมเลื่อมใส **ในพระพุทธเจ้า** หรือ ?

ฆ. อ.มนุษย์ ท. ย่อมบินไม่ได้ **ในอากาศ**

ง. อ.ท่าน ย่อมนอน **ในเพราะเหตุไร** (นิมิตตสัตตมี) ?

ข้อควรทราบ

วิหรติ - ย่อมประทับอยู่, **อาราโม** - วัด, **ปสีทนฺติ** - ย่อมเลื่อมใส, **รมติ** - ย่อมยินดี, **ปกฺขนฺทนฺติ** - ย่อมบินไป, ย่อมเหาะ, ย่อมแล่นไป, **อนาถปิณฺฑิโก** - อนาถบิณฑิกเศรษฐี, **สยนํ** - ที่นอน, **อากาโส** - อากาศ, **สกุโณ** - นก, **ติลํ** - งา, **เตลํ** - น้ำมัน, **ติฏฺฐติ** – ย่อมตั้งอยู่

ท่องและแปล

๑. **กเฏ** นิสีทติ เทวทตฺโต.

๒. **ถาลิยํ** โอทนํ ปจติ.

๓. **ติเลสุ** เตลํ อตฺถิ.

๔. **ขีเรสุ** ชลํ.

๕. **ทธิมฺหิ** สปฺปิ.

๖. **อาสเน** นิสินฺโน สโฑ.

๗. **ฆเฏสุ** อุทกํ อตฺถิ.

๘. **คงฺคายํ** โฆโส วสติ.

๙. ภควา **สาวตฺถิยํ** วิหรติ **เชตวเน.**

๑๐. **ภูมีสุ** มนุสฺสา จรนฺติ.

๑๑. **ชเลสุ** มจฺฉา จรนฺติ.

๑๒. ปสนฺโน **พุทฺธสาสเน**.

ข้อควรทราบ

กเฏ - บนเสื่อ, **นิสีทติ** - ย่อมนั่ง, **เทวทตฺโต** – นายเทวทัต, **ถาลิยํ** - ในหม้อ, **ขีเรสุ** - ในน้ำนม ท., **ชลํ** – น้ำ, **ทธิมฺหิ** - ในนมส้ม (นมเปรี้ยว), **สปฺปิ** - เนยใส, **อาสเน** - บนอาสนะ, **นิสินฺโน** - นั่งแล้ว, **สโฑ** - พระสงฆ์, **ฆเฏสุ** - ในหม้อ ท., **อุทกํ** - น้ำ, **คงฺคายํ** - ใกล้แม่น้ำคงคา, **โฆโส** - คอกวัว, **วสติ** - ย่อมอยู่, ย่อมตั้งอยู่, **สาวตฺถิยํ** – ใกล้กรุงสาวัตถี, **เชตวเน** - ในพระเชตวัน, **ภูมีสุ** - บนแผ่นดิน ท., **จรนฺติ** - ย่อมเที่ยวไป, **ชเลสุ** - ในน้ำ ท., **มจฺฉา** - ปลา ท., **ปสนฺโน** - เลื่อมใสแล้ว, **พุทฺธสาสเน** - ในพระพุทธศาสนา

กัณฑ์ที่ ๒

ประโยคคำถามที่ประกอบด้วย นุ และ คำตอบ

ประโยคคำถาม

ถามด้วย **นุ นิบาต** แปลว่า **หรือ**

[นุ + ~~สิ~~ = นุ]

เทเสติ **นุ** อาวุโส พุทฺโธ ธมฺมํ ?

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.พระพุทธเจ้า

ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม **หรือ** ?

ประโยคคำตอบ

ตอบด้วย **อาม นิบาต** แปลว่า **ครับ, ค่ะ**

[อาม + ~~สิ~~ = อาม]

อาม... เทเสติ พุทฺโธ ธมฺมํ.

ครับ / ค่ะ... อ.พระพุทธเจ้า

ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม

ท่องและแปล

๑. เทเสติ **นุ** อาวุโส พุทฺโธ ธมฺมํ ?

๒. **อาม...** เทเสติ พุทฺโธ ธมฺมํ.

๓. คจฺฉสิ **นุ** อาวุโส... ตฺวํ คามํ ?

๔. **อาม...** คจฺฉามิ อหํ คามํ.

๕. ปจถ **นุ** โภติโย... ตุมฺเห ภตฺตํ ?

๖. **อาม...** ปจาม มยํ ภตฺตํ.

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี

ก. ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อ.พระพุทธเจ้า ท. ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม **หรือ** ?

ข. **ครับ** อ.พระพุทธเจ้า ท. ย่อมทรงแสดง ซึ่งธรรม ท.

ค. ดูก่อนผู้มีอายุ อ.เธอ ท. ย่อมไป สู่หมู่บ้าน **หรือ** ?

ฆ. **ครับ** อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมไป สู่หมู่บ้าน.

ง. โอ* นางสาวน้อย อ.เธอ ย่อมหุง ซึ่งข้าว **หรือ** ?

จ. **เจ้าค่ะ** อ.ดิฉัน ย่อมหุง ซึ่งข้าว ท.

* โอ คำนี้เป็นคำแสดง อาลปน คำร้องเรียก

ข้อควรทราบ

บทอาลปนะ เช่น **อาวุโส, ภนฺเต** โดยมาก **ใช้เรียงไว้หลังบทแรกของประโยค** แต่ในบางที่หรือบางประโยคจะเรียงไว้ต้นประโยคก็ได้ ดังที่ได้แสดงไว้ในกัณฑ์ที่ ๑ แล้ว เพราะฉะนั้น ในกัณฑ์นี้ จึงวางไว้หลังบทแรก เวลาแปล ต้องแปล **อาลปนะ** ก่อน แล้วจึงแปล **ประธาน กิริยา** และ**บทกรรม** ตามลำดับไป

ประโยคคำถามที่ประกอบด้วย นุ ตอบด้วย น

ประโยคคำถาม

ถามด้วย **นุ นิบาต** แปลว่า **หรือ**

[นุ + ~~สิ~~ = นุ]

คจฺฉสิ **นุ** อาวุโส ตฺวํ คามํ ?

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ

อ.ท่าน ย่อมไป สู่หมู่บ้าน **หรือ** ?

ประโยคคำตอบ

ตอบด้วย **น นิบาต** แปลว่า **ไม่**

[น + ~~สิ~~ = น]

น คจฺฉามิ ภนฺเต อหํ คามํ.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ

อ.ข้าพเจ้า ย่อม**ไม่**ไป สู่หมู่บ้าน

ท่องและแปล

๑. อตฺถิ **นุ** อาวุโส ภตฺตํ ?

๒. **น**ตฺถิ ภนฺเต ภตฺตํ.

๓. สนฺติ **นุ** อาวุโส มนุสฺสา ?

๔. **น** สนฺติ ภนฺเต มนุสฺสา.

๕. อสิ **นุ** ตฺวํ อาวุโส สามเณโร ?

๖. **น** อมฺหิ ภนฺเต อหํ สามเณโร.

๗. ปจติ **นุ** อาวุโส ทาริกา ภตฺตํ ?

๘. **น** ปจติ ภนฺเต ทาริกา ภตฺตํ.

๙. คจฺฉสิ **นุ** อาวุโส ตฺวํ คามํ ?

๑๐. **น** คจฺฉามิ ภนฺเต อหํ คามํ.

คำถามที่ประกอบด้วย นุ และ น เข้าด้วยกัน

ประโยคคำถาม

ถามด้วย **นนุ นิบาต** แปลว่า **มิใช่หรือ**

[นนุ + สิ = นนุ]

อตฺถิ **นนุ** อาวุโส พุทฺโธ ?
ดูก่อนท่านผู้มีอายุ
อ.พระพุทธเจ้า มีอยู่ **มิใช่หรือ** ?

ประโยคคำตอบ

ตอบด้วย **อาม** (ครับ, ค่ะ) หรือ **น** (ไม่)

[อาม, น + สิ = อาม, น]

อาม ภนฺเต พุทฺโธ อตฺถิ.
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ครับ / ค่ะ**
อ.พระพุทธเจ้า มีอยู่

ท่องและแปล

๑๑. อตฺถิ **นนุ** อาวุโส พุทฺโธ ?
๑๒. **อาม** ภนฺเต พุทฺโธ อตฺถิ.
๑๓. เทเสติ **นนุ** อาวุโส พุทฺโธ ธมฺมํ ?
๑๔. **อาม** ภนฺเต พุทฺโธ ธมฺมํ เทเสติ.
๑๕. ปจติ **นนุ** อาวุโส กญฺญา ภตฺตํ ?
๑๖. **น** ปจติ ภนฺเต กญฺญา ภตฺตํ.
๑๗. คจฺฉสิ **นนุ** ตฺวํ อาวุโส คามํ ?
๑๘. **น** คจฺฉามิ ภนฺเต อหํ คามํ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. แน่ะท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน ท. ย่อมเป็นสามเณร **หรือ** ?

ข. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อม**ไม่**เป็นสามเณร

ค. แน่ะท่านผู้มีอายุ ท. อ.ท่าน ท. ย่อมหุง ซึ่งข้าว **หรือ** ?

ฆ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อม**ไม่**หุง ซึ่งข้าว

ง. แน่ะท่านผู้มีอายุ อ.สามเณร มีอยู่ **มิใช่หรือ** ?

จ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ครับ** อ.สามเณร มีอยู่

ฉ. แน่ะท่านผู้มีอายุ อ.ท่าน ย่อมหุง ซึ่งข้าว **มิใช่หรือ** ?

ช. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ข้าพเจ้า ย่อมหุง ซึ่งข้าว

ฌ. อ.ใคร ย่อมหุง ซึ่งข้าว ?

ญ. อ.นางสาวน้อยนั่นเทียว ย่อมหุง ซึ่งข้าว

ข้อควรทราบ

น - ไม่, **นุ** - หรือ, **ननุ** - มิใช่หรือ (ต้องแปลเข้ากับกิริยา) เช่น

อตฺถิ ननุ - มีอยู่ มิใช่หรือ ?

เทเสติ ननุ - ย่อมแสดง มิใช่หรือ ?

คจฺฉติ ननุ - ย่อมไป มิใช่หรือ ?

ตัวอย่างการวางกิริยาในระหว่าง น และ นุ

น นิบาต	กิริยา	นุ นิบาต

น คจฺฉสิ นุ
ย่อมไม่ไป หรือ

ท่องและแปล

๑. น คจฺฉสิ นุ ตฺวํ มคฺคํ ?
๒. อาม น คจฺฉามิ อหํ มคฺคํ.
๓. น คจฺฉสิ นุ ตฺวํ คามํ ?
๔. อาม อหํ คามํ น คจฺฉามิ.
๕. น ปจสิ นุ ตฺวํ ภตฺตํ ?
๖. อาม อหํ ภตฺตํ น ปจามิ.

ตัวอย่างการวางกิริยาในระหว่าง น และ นนุ

น นิบาต	กิริยา	นนุ นิบาต

น อตฺถิ นนุ
ย่อมไม่มี มิใช่หรือ

ท่องและแปล

๗. น อตฺถิ นนุ พาโล.
๘. อตฺถิเอว พาโล.
๙. น คจฺฉสิ นนุ ตฺวํ คามํ.
๑๐. อาม อหํ คามํ น คจฺฉามิ.
๑๑. น ปจสิ นนุ ตฺวํ ภตฺตํ.
๑๒. อาม อหํ ภตฺตํ น ปจามิ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.พระพุทธเจ้า **ไม่มีอยู่ หรือ ?**

ข. แน่ะผู้มีอายุ อ.พระพุทธเจ้า มีอยู่

ค. แน่ะผู้มีอายุ อ.สามเณร **ย่อมไม่หุง** ซึ่งข้าว **หรือ ?**

ฆ. ครับ อ.สามเณร ย่อมไม่หุง ซึ่งข้าว

ควรทราบ

น - ไม่, **คจฺฉติ** - ย่อมไป, **นุ** – หรือ สำเร็จเป็น **น คจฺฉติ นุ** – ย่อมไม่ไป หรือ ?

น คจฺฉติ นนุ - ย่อมไม่ไป มิใช่หรือ ?

น อตฺถิ นนุ - ย่อมไม่มี มิใช่หรือ ?

น โหติ นนุ - ย่อมไม่เป็น มิใช่หรือ ?

นักศึกษาพึงแปลไปตามบทอย่างนี้

ท่องและแปล

๑. พุทฺโธ โหติ.

๒. พุทฺโธ น โหติ.

๓. พุทฺโธ โหติ นุ.

๔. พุทฺโธ โหติ นนุ.

๕. พุทฺโธ น โหติ นุ.

๖. พุทฺโธ น โหติ นนุ.

ข้อควรทราบ

ประโยคที่มี **น** เช่น **น โหติ** - ย่อมไม่เป็น

ประโยคที่มี **นุ** เช่น **โหติ นุ** - ย่อมเป็น หรือ ?

ประโยคที่ประกอบด้วย **น** และ **นุ** เข้ากัน เช่น

โหติ นนุ - ย่อมเป็น มิใช่หรือ ?

ประโยคที่แยก **น** ออกจาก **นุ** (มีกิริยาในระหว่าง) เช่น

น โหติ นุ – ย่อมไม่เป็น หรือ ?

นนุ จะต้อง อยู่หลังกิริยา เสมอ ส่วน **น** ต้อง อยู่หน้ากิริยา เสมอ เช่น

น โหติ นนุ - ย่อมไม่เป็น มิใช่หรือ ?

ประโยคเช่นนี้ มีอยู่ **๕ ประโยค** เท่านั้น (ข้อ ๒ ถึง ๖) นักศึกษาพึงประกอบประโยค ที่แสดงไว้แล้ว ตามความรู้ของตนเถิด

ตุลฺยาธิกรณวิเสสน - ลงในอรรถปฐมาวิภัตติ

วิเสสนะ บทขยาย มีวิภัตติและสภาพเหมือนกันกับ วิเสสยะ บทถูกขยาย

วิเสสนะ
บทขยาย

คุณนาม เป็นต้น
+ **ปฐมาวิภัตติ** ถึง สัตตมีวิภัตติ

วิเสสยะ
บทถูกขยาย

นามนาม / ต ตุมฺห อมฺห
+ **ปฐมาวิภัตติ** ถึง สัตตมีวิภัตติ

วิเสสนะ มีลิงค์ วิภัตติ และวจนะ เหมือนกับ วิเสสยะ

เอโก คนหนึ่ง
[เอกฺ ~~อ~~ + สิ → โอ]

ปุริโส อ.บุรุษ
[ปุริสฺ ~~อ~~ + สิ → โอ]

เอโก เป็นปุงลิงค์ สิ วิภัตติ เอกวจนะ เหมือนกับ ปุริโส

ท่องและแปล

๑. เอโก ปุริโส วิหารํ อาคจฺฉติ.

๒. ตฺวํ มหนฺโต ปณฺฑิโต อสิ.

๓. ตุมฺเห มหนฺตา ปณฺฑิตา อตฺถ.

๔. อหํ มหนฺโต ปณฺฑิโต อมฺหิ.

๕. มยํ มหนฺตา ปณฺฑิตา อมฺห.

๖. อสิ นุ ตฺวํ พาโล มนุสฺโส.

๗. นาหํ อมฺหิ พาโล มนุสฺโส, ปณฺฑิโตมฺหิ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.มนุษย์ คนหนึ่ง ย่อมไป สู่หมู่บ้าน

ข. อ.บัณฑิต ท. ผู้ประเสริฐ ย่อมเข้าไปนั่งใกล้ ซึ่งพระพุทธเจ้า

ค. อ.ข้าพเจ้า ท. เป็นคนพาล หามิได้

ฆ. อ.บุรุษ ผู้ประเสริฐ

ง. อ.บุรุษ ผู้ประเสริฐ คนหนึ่ง

จ. อ.นางสาวน้อย ผู้ประเสริฐ

ฉ. อ.นางสาวน้อย ผู้ประเสริฐ คนหนึ่ง

ช. อ.เด็กชาย ผู้โง่เขลา คนหนึ่ง

ฌ. อ.เด็กหญิง ผู้ฉลาด คนหนึ่ง

ควรทราบ

บทวิเสสนะ แปลไม่ออกสำเนียงอายตนิบาต เช่น **เอโก** ปุริโส อ.บุรุษ **คนหนึ่ง** และแปลว่า **ผู้, มี, อัน** เช่น **มหนฺโต** - **ผู้**ประเสริฐ (ในอิตถีลิงค์ เป็น **มหนฺตี**, นปุงสกลิงค์ เป็น **มหนฺตํ**), **พาโล** - **ผู้**โง่, **ตรุโณ** - **ผู้**เป็นหนุ่ม, **เฉโก** - **ผู้**ฉลาด

ตุลฺยาธิกรณวิเสสน - ลงในอรรถทุติยาวิภัตติ

วิเสสนะ
บทขยาย

คุณนาม เป็นต้น
+ อำ / โย ทุติยาวิภัตติ

วิเสสยะ
บทถูกขยาย

นามนาม / ต ตุมฺห อมฺห
+ อำ / โย ทุติยาวิภัตติ

วิเสสนะ มีลิงค์ วิภัตติ และวจนะ เหมือนกับ วิเสสยะ

เอกำ คนหนึ่ง
[เอกฺ ~~อา~~ + อำ]

ทาริกำ ซึ่งเด็กหญิง
[ทาริกฺ ~~อา~~ + อำ]

เอกำ เป็นอิตถีลิงค์ อำ ทุติยาวิภัตติ เอกวจนะ เหมือนกับ ทาริกำ

ท่องและแปล

๑. อหำ **เอกำ ทาริกำ** ปสฺสามิ.

๒. กญฺญา **อภิรูปำ ทารกำ** โอโลเกติ.

๓. อิจฺฉสิ นุ ตฺวำ **พาลำ สิสฺสำ**.

๔. น อิจฺฉามิ อหำ **พาลำ สิสฺสำ**, อิจฺฉามิ อหำ **ปณฺฑิตำ สิสฺสำ**.

๕. สมณา **เชตวนำ** นาม **อารามำ** อาคจฺฉนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ข้าพเจ้า ย่อมไม่ปรารถนา ซึ่งบุรุษ ผู้โง่

ข. อ.มนุษย์ ท. ย่อมดู ซึ่งนางสาวน้อย ผู้ฉลาด

ค. อ.เด็กชาย ย่อมมา สู่วัด ชื่อว่าท่ามะโอ

ฆ. อ.ภิกษุ ท. ย่อมไม่ได้ ซึ่งก้อนข้าว ที่มีรสอร่อย

ง. อ.ชายหนุ่ม ผู้รูปหล่อยิ่ง ย่อมไม่ได้ ซึ่งหญิงสาว ผู้รูปงามยิ่ง

จ. ซึ่งบุรุษ ผู้ยิ่งใหญ่

ฉ. ซึ่งบุรุษ ผู้ประเสริฐ คนหนึ่ง

ช. ซึ่งนางสาวน้อย ผู้ประเสริฐ คนหนึ่ง

ควรทราบ

ปสฺสามิ - ย่อมเห็น, **โอโลเกติ** - ย่อมแลดู, **อิจฺฉามิ** - ย่อมปรารถนา, **อภิรูปำ** - ผู้มีรูปงาม, **เชตวนำ นาม** - ชื่อว่า เชตวัน, **อาราโม** - สวน, อุทยาน, วัด

ก. ทุติยากิริยาวิเสสนะ

นาม + อำ ทุติยาวิภัตติ = **บทนาม - กิริยาวิเสสนะ**
[บทที่ทำกิริยาให้พิเศษขึ้น / ไม่แปลสำเนียงวิภัตติ]

สุข + อำ
[สุขฺ ~~อ~~ + อำ]

→ **สุขำ เป็นสุข**

ทารโก สุขำ สยติ.
อ.เด็กชาย ย่อมนอน **เป็นสุข**

ท่องและแปล

๑. ทารโก สุขำ สยติ.
๒. อหำ ทุกฺขำ น สยามิ.
๓. ทาริกา โอทนำ มุทุำ น ปจติ.
๔. โอทโน มุทุำ น ปจฺจติ.
๕. ปุริโส เอกมนฺตำ นิสีทติ.
๖. ตฺวำ เอกมนฺตำ น นิสีทสิ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน ย่อมนอน เป็นสุข หรือ ?
ข. อ.ข้าพเจ้า ย่อมนอน เป็นสุข ย่อมไม่อยู่ เป็นทุกข์
ค. อ.ข้าว ย่อมสุก อ่อนนุ่ม หรือ ?
ฆ. อ.เด็กหญิง ย่อมนั่ง เรียบร้อย

ข้อควรทราบ

บทที่ทำกิริยาให้วิเศษขึ้น เรียกว่า “**กิริยาวิเสสน**” เช่น **สุขं** สยติ. (**สยติ** - ย่อมนอน **สุขं** - เป็นสุข)

เพราะฉะนั้น บทว่า **สุขं** จึงเป็นบทขยายกิริยาการนอนให้พิเศษขึ้น ว่านอนเป็นสุข มิใช่นอนเป็นทุกข์.

ปจฺจติ - ย่อมหุง, **นิสีทติ** - ย่อมนั่ง, **สุขं** - ความสุข, **ทุกฺขं** - ความทุกข์, **มุทุ** - อ่อนนุ่ม, บทเหล่านี้ อาจารย์บางท่านมีความเห็นว่า เป็น **ปธมนฺต** วิเสสนบท (วิเสสนะที่ลงปฐมาวิภัตติ)

เอกมนฺตं - เรียบร้อย (ในที่อันสมควร)

ข. ทุติยากิริยาวิเสสนะ

ท่องและแปล

๑. มนุสฺสา **สีฆं** คจฺฉนฺติ.

๒. สมณา **สณิกं** คจฺฉนฺติ.

๓. วิสาขา นาม กญฺญา **สณิกं** อาคจฺฉติ.

๔. พาลา กญฺญาโย **สีฆं สีฆं** อาคจฺฉนฺติ.

๕. สามเณรา **ปริมณฺฑลं** นิวาเสนฺติ, **ปริมณฺฑลं** ปารุปนฺติ.

๖. สมณา **กายปฺปจาลกं** น คจฺฉนฺติ.

๗. สมณา **สุรุสุรุการกं** น ภุญฺชนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน จงมา ช้า ๆ หรือ อย่ามาเร็ว

ข. อ.ท่าน ท. ย่อมไม่นุ่ง ย่อมไม่ห่ม เป็นปริมณฑล

ค. อ.ท่าน ท. ย่อมกิน เสียงดังซู้ด ๆ

ข้อควรทราบ

นิวาเสนฺติ – ย่อมนุ่ง, **ปารุปนฺติ** - ย่อมห่ม, **ปริมณฺฑลํ** - เป็นปริมณฑล, **กายปฺปจาลกํ** - เดินโคลงกาย (แกว่งกาย), **สุรุสุรุการกํ** - ทำเสียงซู้ด ๆ, **สีฆ** - เร็ว, **สณิกํ** - ช้า ๆ, ค่อย ๆ, **ภุญฺชนฺติ** - ย่อมฉัน, กิน, **โอทนํ** - ซึ่งข้าว, **โอทโน** - ข้าว

ทุติยาวิภัตติอรรถสัตตมีวิภัตติ แปลว่า “ใน”

นาม + อำ ทุติยาวิภัตติในอรรถสัตตมีวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **ใน...**
ทำหน้าที่ **โอกาส** สถานที่ กาลเวลา

อคาร + อำ
[อคารฺ + อ + อำ]

→ **อคารำ ในบ้าน**

ปุริโส อคารำ อชฺฌาวสติ.
อ.บุรุษ ย่อมอยู่อาศัย ในบ้าน

ท่องและแปล

๑. เอกำ สมยำ ภควา ราชคเห วิหรติ คิชฺฌกูเฏ ปพฺพเต.
๒. สมณา ปุพฺพณฺหสมยำ คามำ ปิณฺฑาย ปวิสนฺติ.
๓. ปุริโส อคารำ อชฺฌาวสติ.
๔. มนุสฺสา เอกมนฺตำ นิสีทนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. ในสมัยหนึ่ง อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่ **ในเมืองลำปาง**

ข. อ.ท่าน ท. ย่อมเข้าไป สู่เมือง **ในเวลาเช้า** เพื่อบิณฑบาต

ค. อ.ข้าพเจ้า ย่อมอยู่ **ในวัดท่ามะโอ**

ฆ. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมนั่ง **ในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง**

ควรทราบ

ปวิสนฺติ - ย่อมเข้าไป, **อชฺฌาวสติ** - ย่อมอยู่อาศัย, ย่อมอยู่ครอบครอง, **นิสีทติ** - ย่อมนั่ง, **เอกำ สมยำ** - ในสมัยหนึ่ง, **ปุพฺพณฺหสมยำ** - ในเวลาเช้า, **อคารำ** - ในบ้าน, **เอกมนฺตำ (เอกำ + อนฺตำ)** – ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง (หากเป็นกิริยาวิเสสนะ แปลว่า เรียบร้อย), **ปพฺพเต** - บนภูเขา, **คิชฺฌกูเฏ** - ชื่อว่าคิชฌกูฏ, **ราชคเห** - ในเมืองราชคฤห์

ทุติยาวิภัตติ กาลอจฺจนฺตสโยค แปลว่า “ตลอด, สิ้น”

นาม + อำ / โย ทุติยาวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **ตลอด..., สิ้น...**
ทำหน้าที่ **กาลอจฺจนฺตสโยค** การประกอบอย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วงโดยกาลเวลา

มาส + อำ
[มาสฺ ~~อ~~ + อำ]
→ **มาสำ**
ตลอดหนึ่งเดือน

มาสำ มโสทโน โหติ.
อ.ข้าวคลุกเนื้อ มีอยู่ **ตลอดหนึ่งเดือน**

ท่องและแปล

๑. **มาสำ** มโสทโน โหติ.
๒. **สพฺพกาลำ** วิหาโร รมณีโย.
๓. **ติยามำ** สยติ.
๔. อิมสฺมึ วิหาเร **อิมำ เตมาสำ วสฺสำ** อุเปมิ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ข้าว มีอยู่ ตลอดหนึ่งเดือน
ข. อ.พระนคร น่ารื่นรมย์ ตลอดกาลทั้งปวง
ค. อ.เด็กชาย ย่อมนอน ตลอดสามยาม
ฆ. อ.เรา ย่อมอยู่ ในวัด นี้ ตลอดหนึ่งเดือน

ข้อควรทราบ

อจฺจนฺตสโยค คือ สภาพของ **วัตถุสิ่งของ** มีข้าวเป็นต้น, **กิริยา** มีการไปเป็นต้น, และ **คุณ** มีความน่ารื่นรมย์เป็นต้น ที่เป็นไป (มีอยู่) ตลอดกาลเวลา หรือตลอดระยะทาง โดยไม่หมดไป (ขาดช่วงลง) ในระหว่างที่กล่าวถึง

รมณีโย - น่ารื่นรมย์, **อุเปติ** - ย่อมเข้าไป, **มโสทโน** (มส + โอทโน) - ข้าวคลุกเนื้อ, **สพฺพกาลํ** - ตลอดกาลทั้งปวง, **ติยามํ** - ตลอดสามยาม หรือ ตลอดราตรี, **อิมํ เตมาสํ** - ตลอดสามเดือนนี้, **วสฺสํ** - ตลอดพรรษา (การอยู่จำในฤดูฝน), **มาสํ** - ตลอดหนึ่งเดือน

ทุติยาวิภัตติ อทฺธาอจฺจนฺตสํโยค แปลว่า “ตลอด, สิ้น”

นาม + อำ / โย ทุติยาวิภัตติ = **บทนาม** แปลว่า **ตลอด..., สิ้น...**
ทำหน้าที่ **อทฺธาอจฺจนฺตสํโยค** การประกอบอย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วงโดยระยะทาง

โยชน + อำ
[โยชน อ + อำ]

→ **โยชนำ**
ตลอดหนึ่งโยชน์

โยชนำ วนราชิ ปกาสติ.
อ.ราวป่า ย่อมปรากฏ **ตลอดหนึ่งโยชน์**

ท่องและแปล

๑. **โยชนำ** วนราชิ ปกาสติ.
๒. **คาวุตำ** ปพฺพโต ทีโฆ.
๓. **โกสำ** สชฺฌายติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ราวป่า ยาว ตลอดหนึ่งโยชน์
ข. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมเห็น ซึ่งภูเขา อันมีความยาว หนึ่งคาวุต
ค. อ.ท่าน ท. ย่อมไป ตลอดหนึ่งโกสะ

ข้อควรทราบ

อุทาหรณ์เหล่านี้เป็น **อจฺจนฺตสโยค** หมายถึง **ความยาว** หรือ**ระยะทาง** แปลว่า **ตลอด, สิ้น** หรือ **ถึง**

ปกาสติ - ย่อมปรากฏ, **สชฺฌายติ** - ย่อมสาธยาย, **โยชนำ** - ตลอดหนึ่งโยชน์, **วนราชิ** - ราวป่า, **โกสำ** - ตลอดหนึ่งโกสะ (ระยะทาง ๕๐๐ ช่วงคันธนู เป็นหนึ่งโกสะ, ๔ โกสะ เป็นหนึ่งคาวุต, ชั่วคันธนูที่โก่งแล้วเป็น ๔ ศอก) **ทีโฆ** – อันมีความยาว.

ตติยาวิภัตติ แปลว่า “โดย”

นาม + นา / หิ ตติยาวิภัตติ = บทนาม แปลว่า โดย...

ทำหน้าที่ ตติยาวิเสสนะ บทวิเสสนะที่ลงตติยาวิภัตติ

[ภินนาธิกรณวิเสสนะ บทขยายที่มีวิภัตติไม่เสมอกัน]

โคตฺต + นา

[โคตฺตฺ + อ + นา → เอน]

→

โคตฺเตน

โดยพระโคตร

อมฺหากำ พุทฺโธ โคตฺเตน โคตโม นาม โหติ.

อ.พระพุทธเจ้า ของเรา ท.

ทรงพระนามว่า โคตมะ โดยพระโคตร ย่อมมี.

ท่องและแปล

๑. อมฺหากำ พุทฺโธ โคตฺเตน โคตโม นาม โหติ.

๒. ชาติยา สากิโย นาม โหติ.

๓. นาเมน สิทฺธตฺโถ นาม กุมาโร โหติ.

๔. ปกติยา อภิรูโป.

๕. ชาติยา โสฬสวสฺโส.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ข้าพเจ้า ย่อมนอบน้อม ซึ่งพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า โคตมะ โดยพระโคตร

ข. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมนอบน้อม ซึ่งพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า สากิยะ โดยชาติตระกูล

ค. อ.ท่าน ย่อมเห็น ซึ่งพระราชกุมาร ทรงพระนามว่า สิทธัตถะ ผู้มีรูปอันงดงาม โดยปกติ หรือ ?

ฆ. อ.ท่าน มีอายุ เท่าไร โดยกำเนิด ?

ควรทราบ

โคตฺเตน - โดยพระโคตร, **ชาติยา** - โดยชาติตระกูล (ข้อ ๒), **ชาติยา** - โดยกำเนิด, โดยชาติกำเนิด (ข้อ ๕), **ปกติยา** - โดยปกติ (มิได้ตบแต่ง), **กุมาโร** - พระราชกุมาร, **อภิรูโป** - ผู้มีพระรูปงดงาม, **โสฬสวสฺโส** - ผู้มีพระชนม์ ๑๖ พรรษา, **กติวสฺโส** - มีอายุเท่าไร (ในบาลี ถ้าจะถาม ใช้เป็น **กติวสฺโสสิ**), **ปสฺสสิ, ทกฺขสิ** - ย่อมเห็น, **อมฺหากํ** - ของเรา ท.

อนาทริย – อนาทร แปลว่า “เมื่อ, ครั้นเมื่อ”

ประโยคอนาทริย (ผู้ถูกไม่ไยดี - ถูกเมิน)		ประโยคอนาทร (ผู้ไม่ไยดี - ผู้เมิน)	
นาม + ฉัฏฐีวิภัตติ **เมื่อ...** / สัตตมีวิภัตติ **ครั้นเมื่อ...**	ธาตุ + อนฺต, มาน, ต + ฉัฏฐี / สัตตมีวิภัตติ	นาม + ปฐมาวิภัตติ **อ. ... (กัตตา)**	อาขยาต / กิตก์
ทารกสฺส [ทารก + (สฺ อาคม) ส]	**รุทโต** [รุทนฺต + ส (นฺตุ+ส → โต)]	**ปิตา** [ปิตฺ อุ → อา + ~~สิ~~]	**ปพฺพชติ.** [ป + วช คติมฺหิ + อ + ติ]
เมื่อเด็ก	**ร้องไห้อยู่**	อ.พ่อ	ย่อมบวช
ทารเก [ทารกฺ ~~อ~~ + สฺมึ (สฺมึ → เอ)]	**รุทนฺตสฺมึ** [รุทนฺต + สฺมึ]	**ปิตา** [ปิตฺ อุ → อา + ~~สิ~~]	**ปพฺพชติ.** [ป + วช คติมฺหิ + อ + ติ]
ครั้นเมื่อเด็ก	**ร้องไห้อยู่**	อ.พ่อ	ย่อมบวช
ทั้ง ๆ ที่เด็กร้องไห้อยู่		พ่อบวช	

ท่องและแปล

๑. **ทารกสฺส รุทโต**, ปิตา ปพฺพชติ.

๒. **ทารเก รุทนฺตสฺมึ**, ปิตา ปพฺพชติ.

๓. **เวสฺสนฺตรสฺส เปกฺขโต**, ชูชโก ทารเก เนติ.

๔. **มหาชเน เปกฺขมาเน**, มจฺจุ คิลานํ เนติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. เมื่อเด็ก ร้องไห้อยู่, อ.แม่ ย่อมออกไป จากบ้าน

ข. เมื่อภิกษุ แลดูอยู่, อ.โจร ย่อมขโมย ซึ่งบาตรและจีวร

ค. เมื่ออาจารย์ กล่าวอยู่, อ.ลูกศิษย์ ท. ย่อมนอน

(ใช้ ฉัฏฐี หรือ สัตตมีวิภัตติ ก็ได้)

หมายเหตุ

คำว่า **“อนาทริย”** หมายถึง สิ่งที่ถูกไม่ไยดี (ถูกเมิน) และคำว่า **“อนาทร”** หมายถึง ผู้ไม่ไยดี (ผู้เมิน) ฉะนั้น ในที่นี้ เด็ก คือ **ทารก** เป็นผู้ถูกไม่ไยดี (ถูกเมิน) จึงต้องลงฉัฏฐี หรือ สัตตมีวิภัตติ และบทว่า **รุทโต** เป็นบทกิริยาอาการร้องไห้ของเด็ก จึงต้องลงฉัฏฐี หรือสัตตมีวิภัตติ เหมือนกับ **ทารก** ส่วนพ่อ คือ **ปิตา** เป็นผู้แสดงความไม่ไยดี ต้องลงปฐมาวิภัตติ เพราะเป็นกัตตา (ประธาน) ของกิริยาอาขยาต นี้เป็นลักษณะของประโยคอนาทร

ข้อควรทราบ

ปพฺพชติ - ย่อมบวช, **เนติ** - ย่อมนำไป, **รุทนฺตสฺมึ**, **รุทโต** ครั้นเมื่อ, เมื่อร้องไห้อยู่, **เปกฺขโต**, **เปกฺขมาเน** - เมื่อ, ครั้นเมื่อแลดูอยู่, **เวสฺสนฺตโร** - พระเจ้าเวสสันดร, **ชูชโก** - พราหมณ์ชูชก, **มหาชเน** - ครั้นเมื่อมหาชน, **มจฺจุ** - ความตาย, **คิลาโน** - คนไข้

ลกฺขณ - ลกฺขฺย แปลว่า “ครั้นเมื่อ”

ประโยค ลกฺขณ (สิ่งที่เป็นเครื่องหมายจดจำของบุคคล)		**ประโยค ลกฺขฺย** (บุคคลผู้จดจำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยเครื่องหมายนั้น)	
นาม + สัตตมีวิภัตติ **ครั้นเมื่อ...**	ธาตุ + อนฺต, มาน, ต + สัตตมีวิภัตติ	นาม + ปฐมาวิภัตติ **อ.** ... (กัตตา)	อาขยาต / กิตก์
โพธิสตฺเต [โพธิสตฺตุ ~~อุ~~ + สฺมึ → เอ]	**ชายมาเน** [ชายมานุ ~~อุ~~ + สฺมึ → เอ]	**มาตา** [มาตุ อุ → อา + ~~สิ~~]	**ปโมทติ.** [ป + มุท หสฺเส + อ + ติ]
ครั้นเมื่อพระโพธิสัตว์	**เกิดอยู่**	อ.แม่	ย่อมยินดี
เมื่อพระโพธิสัตว์เกิด, ในขณะที่พระโพธิสัตว์เกิด		แม่ยินดี	

ท่องและแปล

๑. **โพธิสตฺเต ชายมาเน**, มาตา ปโมทติ.

๒. **ภิกฺขูสุ ภุตฺเตสุ**, ปุริโส ปจฺจาคจฺฉติ.

๓. **เอวํ วุตฺเต**, ปุริโส ปฏิวจนํ น เทติ.

๔. **เอวํ วุจฺจมาโน** ทารโก อาคจฺฉติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. ครั้นเมื่อเด็ก เกิดอยู่, อ.พ่อ ย่อมชอบใจยิ่ง

ข. ครั้นเมื่อเด็กหญิง กินข้าวแล้ว, อ.แม่ ย่อมไป

ค. อ.ข้าพเจ้า เมื่ออยู่ ที่วัดท่ามะโอ ย่อมเขียน ซึ่งปาฬิสิกขานี้

หมายเหตุ

คำว่า “**ลกฺขณ**” หมายถึง สิ่งที่เป็นเครื่องหมายสำหรับจดจำของบุคคล ส่วน “**ลกฺขฺย**” หมายถึง บุคคลผู้จดจำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยเครื่องหมายนั้น

ฉะนั้น ในที่นี้ แม่ดีใจในขณะพระโพธิสัตว์เกิด “**โพธิสตฺเต**” จึงต้องลงสัตตมีวิภัตติ และ “**ชายมาเน**” เป็นกิริยาการเกิดของโพธิสัตว์จึงมีวิภัตติเหมือนกับ **โพธิสตฺเต** ส่วน **มาตา** เป็นผู้แสดงความดีใจอันเป็น **กัตตา** ของกิริยาอาขยาต จึงต้องลงปฐมาวิภัตติ นี้เป็นลักษณะของประโยค**ลักขณะ**

ข้อควรทราบ

ปโมทติ - ย่อมยินดี, **ปจฺจาคจฺฉติ** - ย่อมกลับมา, **ชายมาเน** - เกิดอยู่, **ภุตฺเตสุ** - เมื่อกินแล้ว, **เอวํ วุตฺเต** - ครั้นเมื่อกล่าวแล้ว อย่างนี้, **วุจฺจมาโน** - เมื่อถูกกล่าวอยู่, **วิหรนฺโต** - เมื่ออยู่, **ลิขามิ** - ย่อมเขียน, **เอวํ** - อย่างนี้,

(บางแห่ง **มาน** ปัจจัย และ **อนฺต** ปัจจัย มีรูปเป็น **ปฐมาวิภัตติ** ก็แปลว่า “**เมื่อ**” ได้ เช่น

อหํ ท่ามะโออาราเม วิหรนฺโต (วิหรมาโน) อิมํ ปาลิสิกฺขํ สิกฺขามิ.

อ.กระผม **เมื่ออยู่** ที่วัดท่ามะโอ ย่อมศึกษา ซึ่งปาฬิสิกขานี้)

กมฺมวาจก

ตติยา กตฺตา, ปฐมา กมฺม

กตฺตา

ผู้กระทำ

นาม + นา / หิ

ตติยาวิภัตติ

อัน...

ปุริเสน

อันบุรุษ

[ปุริสฺ ~~อ~~ + นา → เอน]

๒

กมฺม

ผู้ถูกกระทำ-ประธาน

นาม + สิ / โย

ปฐมาวิภัตติ

อ. ...

มคฺโค

อ.หนทาง

[มคฺค ~~อ~~ + สิ → โอ]

๑

กิริยา

กิริยากล่าวผู้ถูกกระทำ

ธาตุ + อิ, อี + ย + วิภัตติ

อัตตโนบท

ย่อมถูก..., อันเขาย่อม...

คจฺฉียเต.

ย่อมไป

[คม ~~ฺ~~ (ม → จฉ) + อี + ย + เต]

๓

อ. หนทาง อันบุรุษ ย่อมไป [หนทางถูกบุรุษไป]

วัตตมานาวิภัตติ อัตตโนบท คมุ ธาตุปทมาลา อรรถ กมฺม

คมุ ธาตุ (ไป) + อี อาคม + ย ปัจจัย + วัตตมานาวิภัตติ (ย่อมถูกไป)						
บุรุษ	เอกวจนะ			พหุวจนะ		
	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ	บทนาม	บทกิริยา	วิภัตติ
ปฐมบุรุษ	มคฺโค	คจฺฉียเต	เต	มคฺคา	คจฺฉียนฺเต	อนฺเต
มัชฌิมบุรุษ	ตฺวํ	คจฺฉียเส	เส	ตุมฺเห	คจฺฉียเวฺห	เวฺห
อุตตมบุรุษ	อหํ	คจฺฉียเย	เอ	มยํ	คจฺฉียามฺห	มฺห

กมฺมวาจก (ต้องท่อง)

๑. **ตติยา กตฺตา, ปฐมา กมฺม** (บท **กัตตา** เป็นตติยาวิภัตติ บท **กรรม** เป็นปฐมาวิภัตติ)

๒. ในประโยค **กัมมวาจก** เวลาแปลต้องใส่คำว่า **“ถูก”** หรือ **“อันเขา”** เข้ามาที่กิริยา

๓. วิภัตติ สองตัวแรก สำหรับ **นามศัพท์**, สองตัวกลาง สำหรับ **ตุมฺห ศัพท์**, ส่วนสองตัวหลัง สำหรับ **อมฺห ศัพท์**

วิภัตติ (ท่อง)

เต	อนฺเต	เส	เวฺห	เอ	มฺห
คจฺฉียเต	คจฺฉียนฺเต	คจฺฉียเส	คจฺฉียเวฺห	คจฺฉียเย	คจฺฉียามฺห

ข้อควรทราบ

ในประโยค กัตตุวาจก เช่น **ปุริโส มคฺคํ คจฺฉติ** บทกัตตาต้องลงปฐมาวิภัตติ และบทกรรมต้องลงทุติยาวิภัตติ ส่วนประโยค **กัมมวาจก** ไม่เป็นเช่นนั้น คือ บท **กัตตา** ต้องลง **ตติยาวิภัตติ** เป็น **ปุริเสน** บท **กรรม** ต้องลง **ปฐมาวิภัตติ** เป็น **มคฺโค**

ในประโยค กัตตุวาจก กิริยากล่าวถึงกัตตา (ผู้กระทำ) ต้องแปล **คจฺฉติ** ว่า ย่อมไป ส่วนในประโยค **กัมมวาจก** ต้องเพิ่มคำว่า “**ถูก**” หรือ “**อันเขา**” เข้ามา เช่น **คจฺฉียเต** ย่อม**ถูก**ไป หรือ **อันเขา**ย่อมไป

ในประโยค กัตตุวาจก นักศึกษาประกอบวิภัตติอาขยาตมี **ติ** และ **อนฺติ** ให้ตรงกับ กัตตา (ประธาน) ทั้งประโยค และวจนะเช่นไร แม้ในประโยค **กัมมวาจก** นี้ นักศึกษาก็ต้องประกอบวิภัตติอาขยาตมี **เต** และ **อนฺเต** เป็นต้น ให้ตรงกับบทกรรม (ประธาน) ทั้งเอกพจน์ พหูพจน์ และศัพท์ ๓ คือ **นามศัพท์** (ปุริโส, ปุริสา ฯ), **ตุมฺห ศัพท์** (ตฺวํ, ตุมฺเห), **อมฺห ศัพท์** (อหํ, มยํ) เช่นนั้น จงสังเกตดูอุทาหรณ์ที่จะกล่าวต่อไป

ท่องและแปล

๑. ปุริเสน มคฺโค คจฺฉียเต.

๒. ปุริเสน มคฺคา คจฺฉียนฺเต.

๓. ปุริเสน ตฺวํ คจฺฉียเส.

๔. ปุริเสน ตุมฺเห คจฺฉียเวฺห.

๕. ปุริเสน อหํ คจฺฉีเย.

๖. ปุริเสน มยํ คจฺฉียาเมฺห.

ข้อควรทราบ

ในประโยค **กัมมวาจก** บทกรรมและบทกิริยาต้องมีวจนะและประโยคตรงกันเสมอ เช่น บทกิริยาเป็นเอกพจน์ นามศัพท์ บทกรรม ก็ต้องเป็นนามที่เป็นเอกพจน์, หากว่าบทกรรมเป็น อมฺหศัพท์ พหูพจน์ กิริยาก็ต้องเป็นอมฺหโยค พหูพจน์ ตรงกันเสมอ ส่วน กัตตา (บทที่เป็นตติยาวิภัตติ) เป็นได้ทั้ง ๓ ศัพท์ คือ นามศัพท์ ตุมฺหศัพท์ อมฺหศัพท์ ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ โปรดสังเกตดูอุทาหรณ์ในบทเรียนต่อไป

กตฺตา ๖ กมฺม ๑

กัมมวาจก ๖ ประโยค	
กตฺตา ๖ ปุริเสน ปุริเสหิ, ตยา ตุมฺเหหิ, มยา อมฺเหหิ	**กมฺม ๑** มคฺโค

ในที่นี้หมายเอาบทกรรม คือ มคฺโค บทเดียว แต่กัตตา สามารถเปลี่ยนได้ ๖ รูปแบบ หรือ ๖ ประโยค ดังนี้

ที่	บทกัตตา ๖	บทกรรม ๑	บทกิริยา ๑
๑	ปุริเสน	มคฺโค	คจฺฉียเต.
๒	ปุริเสหิ	มคฺโค	คจฺฉียเต.
๓	ตยา	มคฺโค	คจฺฉียเต.
๔	ตุมฺเหหิ	มคฺโค	คจฺฉียเต.
๕	มยา	มคฺโค	คจฺฉียเต.
๖	อมฺเหหิ	มคฺโค	คจฺฉียเต.

กัมมวาจก ๓๖ ประโยค [๖ x ๖ = ๓๖]	
กตฺตา ๖	**กมฺม ๖**
ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	มคฺโค มคฺคา, ตฺวํ ตุมฺเห, อหํ มยํ

หากว่าบทกรรมมี ๖ บท หรือ ๖ รูป คือ มคฺโค, มคฺคา, ตฺวํ, ตุมฺเห, อหํ, มยํ ก็จะได้รูปกัตตา ๓๖ รูป หรือ ๓๖ ประโยค ดังนี้

ที่	บทกัตตา ๖	บทกรรม ๖	บทกิริยา ๖
๑-๖	ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	มคฺโค	คจฺฉียเต.
๗-๑๒	ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	มคฺคา	คจฺฉียนฺเต.
๑๓-๑๘	ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	ตฺวํ	คจฺฉียเส.
๑๙-๒๔	ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	ตุมฺเห	คจฺฉียเวฺห.
๒๕-๓๐	ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	อหํ	คจฺฉียเย.
๓๑-๓๖	ปุริเสน ฯเปฯ อมฺเหหิ	มยํ	คจฺฉียาเมฺห.

ข้อควรทราบ

นักศึกษาควรสังเกตบทกรรมคือ **มคฺโค** บทเดียวมีกัตตา (บทที่ลง ตติยาวิภัตติ ทั้งเอกวจนะและพหุวจนะ) ได้ถึง ๖ บท. ส่วนบทกรรมมี มคฺค เป็นต้น ก็เปลี่ยนกัตตาได้ เช่นเดียวกับประโยคของ มคฺโค และต้องระลึกไว้เสมอว่า ถ้าบทกรรมเป็น ตุมฺหศัพท์ บทกิริยาก็ต้องเป็นตุมฺหศัพท์เป็นต้นต้องตรงกันเสมอ

จงแปลเป็นไทย

๑. กญฺญาย ภตฺตํ ปจฺจเต.

๒. พุทฺเธน ธมฺโม เทสียเต.

๓. ตยา ภตฺตานิ ปจฺจนฺเต.

๔. มยา ทาเนน โภคา ลพฺภนฺเต.

๕. ตุมฺเหหิ สีเลน สุขานิ ลพฺภนฺเต.

๖. สมเณหิ ภาวนาย นิพฺพานํ ปาปียเต.

๗. ปณฺฑิเตหิ วินา พาเลหิ วิหาโร อาคจฺฉียเต.

๘. อมฺเหหิ สมฺมสฺส ทานานิ ทียนฺเต.

๙. สิสฺเสหิ อาจริยสฺส ฉตฺตํ ธารียเต.

๑๐. พุทฺเธน เทวมนุสฺสานํ ธมฺโม เทสียเต.

๑๑. สิสฺเสหิ อาจริยโต สิปฺปํ อุคฺคยฺหเต.

๑๒. พุทฺเธน สตฺตานํ อตฺถาย ธมฺโม เทสียเต.

๑๓. มยา ปิณฺฑาย คาโม คจฺฉียเต.

๑๔. ปุริเสหิ อาคนฺตุกานํ ภตฺตํ ทียเต.

หมายเหตุ : ประโยคตัวอย่างเหล่านี้นำมาจากประโยคกัตตุวาจกที่เคยได้แสดงไปแล้ว เปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยคกัมมวาจกเท่านั้น

ลักษณะประโยคกัมมวาจก โดยย่อ

บทกรรม	ต้องเป็น **ปฐมาวิภัตติ**
บทกัตตา	ต้องเป็น **ตติยาวิภัตติ** หรือ **ฉัฏฐีวิภัตติ**
บทกิริยา	ต้องเป็น **อัตตโนบท** คือ **เต, อนฺเต. เส, เวฺห. เอ, เมฺห** เท่านั้น และต้องมี **อี** อาคม และ **ย** ปัจจัย ประกอบอยู่ด้วยเป็นส่วนมาก

ควรทราบ

ปจฺจเต - (อันเขา) ย่อมหุง

เทสียเต - (อันเขา) ย่อมแสดง

ทียนฺเต - (อันเขา) ย่อมถวาย

อุคฺคยฺหเต - (อันเขา) ย่อมเรียน

ลพฺภนฺเต - (อันเขา) ย่อมได้

ปาปียเต - (อันเขา) ย่อมถึง

ธารียเต - (อันเขา) ย่อมทรงไว้

เมื่อจะใช้บทกรรมเป็น **ตฺวํ, ตุมฺเห, อหํ, มยํ** ก็ต้องประกอบกิริยาเป็น **ปจฺจเส, ปจฺจเวฺห, ปจฺเจ, ปจฺจาเมฺห** เป็นต้น ตามแบบอย่างที่ได้แสดงไปแล้ว

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

๑. อ.ท่าน (ข้าว) อันนางสาวน้อย ย่อมหุง

๒. อ.ข้าพเจ้า ท. (พระธรรม) อันพระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐ ย่อมทรงแสดง

๓. อ.ข้าพเจ้า (ทรัพย์) อันท่าน ท. ย่อมได้ เพราะทาน

๔. อ.ท่าน ท. (ความสุข) อันข้าพเจ้า ท. ย่อมได้ เพราะศีล

๕. อ.พระนิพพาน อันสามเณร ย่อมถึง เพราะภาวนา

๖. อ.วิหาร อันข้าพเจ้า ท. เว้น จากคนพาล ท. ย่อมมา

๗. อ.ทาน ท. อันท่าน ย่อมถวาย แก่พระสงฆ์

๘. อ.ร่ม อันอาจารย์ ย่อมไม่ทรงไว้ แก่ลูกศิษย์

๙. อ.ท่าน (พระธรรม) อันพระพุทธเจ้า ย่อมแสดง แก่สัตว์ ท.

๑๐. อ.ข้าพเจ้า (ศิลป์) อันท่าน ท. (ลูกศิษย์) ย่อมเรียน จากอาจารย์

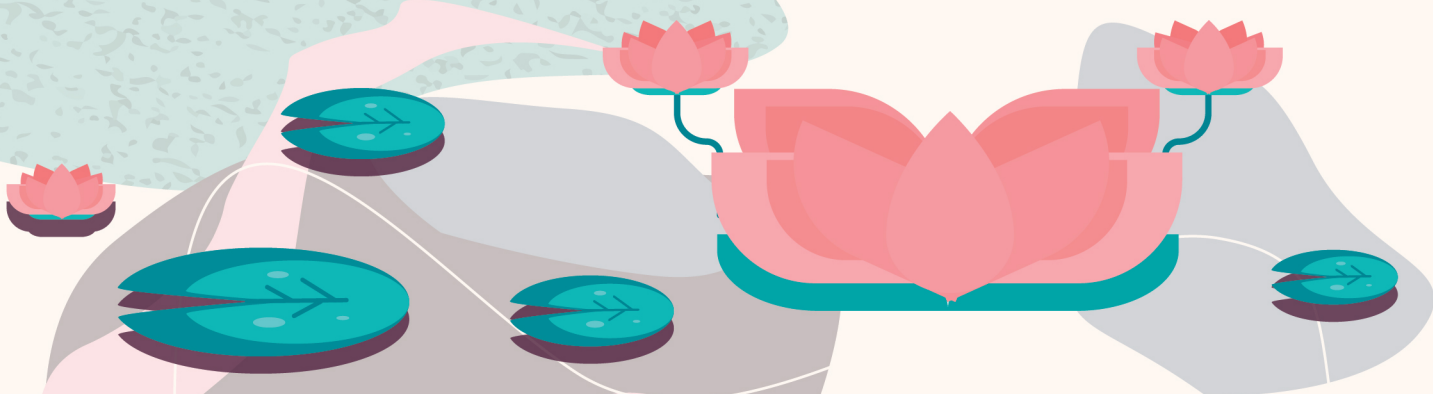
๑๑. อ.ท่าน (หมู่บ้าน) อันข้าพเจ้า ย่อมไป เพื่อก้อนข้าว

๑๒. อ.ข้าพเจ้า (ข้าว) อันท่าน ท. ย่อมหุง เพื่อประโยชน์ แก่อาคันตุกะ ท.

๑๓. เมื่อพระเจ้าเวสสันดร ทรงทอดพระเนตรอยู่, อ.เด็ก ท. อันพราหมณ์ชูชก ย่อมนำไป

๑๔. เมื่อภิกษุ ฉันข้าวอยู่, อ.บ้าน อันบุรุษ ย่อมกลับมา

หมายเหตุ : ในแบบฝึกหัดนี้ คำในวงเล็บมี (ข้าว) เป็นต้น เป็นคำสมมุติ ท่าน (ตฺวํ) ให้เป็นข้าว (โอทโน) ถูกหุง เป็นต้น

รวมอรรถของวิภัตติ

๑. ปฐมาวิภัตติ
แปลว่า อันว่า

เช่น **ปุริโส** คจฺฉติ. **อ.บุรุษ** ย่อมไป
มคฺโค คจฺฉียเต. **อ.หนทาง** ย่อมถูกไป

๒. ทุติยาวิภัตติ
แปลว่า ซึ่ง, สู่, ยัง, สิ้น, ตลอด, กะ, เฉพาะ, ใน

การแปลเนื้อความของ **กิริยาวิเสสนะ** ไม่ต้องออกสำเนียงอายตนิบาต เช่น **เอกมนฺตํ** - ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง, **สุขํ** - สบาย, **กายปฺปจาลกํ** - การคะนองกาย, **สมํ** - เสมอ, **วิสมํ** - ไม่เสมอ

๓. ตติยาวิภัตติ

แปลว่า ด้วย, โดย, อัน, ตาม, เพราะ, มี, ด้วยทั้ง, ใน

ตติยาวิภัตติ ลงในอรรถ **กรณะ** (เครื่องมือ) ให้แปลว่า “**ด้วย**” เช่น **ปาเทน** คจฺฉติ - ย่อมไป **ด้วยเท้า**

ส่วนที่ลงใน **กัตตา** แปลว่า “**อัน**” เช่น **ปุริเสน** มคฺโค คจฺฉียเต - อ.ทาง **อันบุรุษ** ย่อมไป

ที่ลงในอรรถ **เหตุ** ให้แปลว่า “**เพราะ**” เช่น **ทาเนน** โภควา - ผู้มีทรัพย์ **เพราะการให้ทาน**

ในที่ประกอบกับ **สห** ศัพท์ **สทฺธึ** ศัพท์ หรือไม่ประกอบกับศัพท์เหล่านี้ แต่ลงในอรรถของ **สห** ศัพท์ ก็ต้องแปลว่า “**กับด้วย**” เช่น **สมฺเมน** สทฺธึ - **กับด้วยพระสงฆ์**,

ส่วนตติยาวิภัตติ ที่แปลออกสำเนียงว่า “**โดย**” นั้น เป็นตติยาวิภัตติที่ลงในอรรถ “**วิเสสน**” เช่น **โคตฺเตน** โคตโม นาโถ - พระพุทธเจ้า พระนามว่าโคดม **โดยพระโคตร**. (ในที่นี้เป็นภินฺนาธิกรณนามวิเสสน)

และตติยาวิภัตติที่เป็น “**กิริยาวิเสสน**” แปลว่า “**โดย**” เช่น **สเมน** ธาวติ - ย่อมวิ่ง **โดยพร้อมกัน**,

นอกจากอรรถเหล่านี้แล้ว ตติยาวิภัตติ ยังแปลว่า “**ใน**” ได้อีก (ตติยาวิภัตติลงในอรรถสัตตมี) เช่น **เตน สมเยน ในสมัยนั้น**

๔. จตุตถีวิภัตติ

แปลว่า แก่, เพื่อ, ต่อ

เช่น **สมฺมสฺส** เทติ - ย่อมถวาย **แก่พระสงฆ์**

อตฺถาย อุปฺปชฺชติ - เสด็จอุบัติขึ้น **เพื่อประโยชน์**

อาคนฺตุกานำ ภตฺตำ - ภัตร (เพื่อประโยชน์) **แก่อาคันตุกะ ท.**

๕. ปัญจมีวิภัตติ

แปลว่า แต่, จาก, กว่า, เหตุ, เพราะ, โดย

ปัญจมีวิภัตติ นอกจากจะแปลว่า “**จาก**” เช่น **คามา จากหมู่บ้าน** เป็นต้นแล้ว ยังสามารถแปลอรรถได้อีกหลายอย่าง เช่น

สีลสฺมา หีนํ ทานํ - ทาน ต่ำ **กว่าศีล**

กสฺมา - **เพราะเหตุไร**

ยสฺมา - **เพราะเหตุใด**

สำหรับปัญจมีวิภัตติ ยังมีปัจจัยบางตัวลงแทนได้ เช่น “**โต ปัจจัย**” อุทาหรณ์

ทาน**โต** - **จาก**ทาน, **กว่า**ทาน, **เพราะ**ทาน,

อนิจฺจ**โต** - **โดย**ความไม่แน่นอน หรือ ไม่แน่นอน

(**โต** ปัจจัย ใน อนิจฺจ**โต** มีอรรถ = **อิติ** แปลว่า “อนิจฺจ**โต** - **ว่า**ไม่เที่ยง”)

๖. ฉัฏฐีวิภัตติ

แปลว่า แห่ง, ของ, เมื่อ, อัน, ซึ่ง,

แห่ง...หนา, บรรดา, กว่า

ฉัฏฐีวิภัตติ นอกจากจะแปลว่า **แห่ง, ของ** เช่น **ปุริสสฺส - ของบุรุษ** แล้ว ยังแปลได้อีกมาก เช่น

๑. **คามสฺส** ปูชิโต - **อันชาวบ้าน** บูชาแล้ว

๒. **พาลานํ** อเสวนา - การไม่ซ่องเสพ **ซึ่งคนเลว ท.**

๓. **คาวีนํ** กณฺหา - **บรรดาแม่วัว ท.** แม่วัวดำ

๔. **ธมฺมานํ** ปวรํ - ประเสริฐ **กว่าธรรม ท.**

๕. **ทารกสฺส รุทโต** - **เมื่อเด็ก ร้องไห้อยู่**

๗. สัตตมีวิภัตติ

แปลว่า ใน, ใกล้, ที่, ครั้นเมื่อ, ในเพราะ, เหนือ, บน, ใน...หนา, บรรดา, ด้วย, เพราะ, ซึ่ง

สัตตมีวิภัตติ นอกจากจะแปลว่า “**ใน**” เป็นต้น แล้ว ยังแปลเนื้อความอย่างอื่นได้อีก เช่น

ภิกฺขูสุ ภุตฺเตสุ	**- ครั้นเมื่อภิกษุ ท. ฉันแล้ว**
ภิกฺขูสุ โภชียมาเนสุ	**- ครั้นเมื่อภิกษุ** ท. อันบุคคล **ให้ฉันอยู่**
ทารเก รุทนฺเต	**- ครั้นเมื่อเด็ก ร้องไห้อยู่**
ธมฺเม เทสิยมาเน	**- ครั้นเมื่อพระธรรม ถูกแสดงอยู่**
คาวีสุ กณฺหา	- **บรรดาแม่โค ท.** อ.แม่วัวตัวดำ
หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรนฺติ	- อ.ภิกษุ ท. ย่อมเที่ยวไป เพื่อบิณฑบาต **ด้วยมือ ท.**
จมฺเมสุ หญฺญเต	- (เสือดาว) ย่อมถูกฆ่า **ในเพราะหนัง ท.**
ภิกฺขูสุ อภิวาเทนฺติ	- ย่อมไหว้ **ซึ่งภิกษุ ท.**
สาวตฺถิยำ คมิสฺสามิ	- ข้าพเจ้า จักไป **สู่เมืองสาวัตถี**

๘. ตฺร, ถ, ธิ, ธ, ทา, หิ, ห, หิญฺจนํ, หึ, ทาจนํ, ทานิ, รหิ, ธุนา ปัจจัย

ปัจจัยเหล่านี้ ส่วนมากออกสำเนียงว่า “**ใน**” ที่แปลอย่างอื่น เช่น **อันว่า, ซึ่ง** หรือ **สู่** มีใช้น้อย อุทาหรณ์ที่แปลว่า “**ใน**” เช่น

ยตฺร, ยตฺถ - **ใน**ที่ใด, **สพฺพธิ** - **ใน**ที่ทั้งปวง **อิธ** - **ใน**ภพนี้ **กทา** - **ใน**กาลไร **ยหึ** - **ใน**ที่ใด **กุทาจนํ** - **ในกาล**บางครั้ง (แต่ไหนแต่ไรมา) **กหึ** - **ใน**ที่ไหน **อธุนา** - **ในกาล**นี้ เป็นต้น.

ในบางที่แปลอย่างอื่นได้อีก เช่น **กุหึ** คจฺฉสิ - อ.ท่าน ย่อมไป **สู่**ที่ไหน, **ยตฺร = ยสฺมา เพราะ**เหตุไร, **ยตฺร = โย อ.**บุคคลใด ดังนี้เป็นต้น ที่แปลดังนี้ ในพระบาลีมีน้อยมาก

คำสั่ง

จงท่องข้อความสำคัญ ๆ ให้คล่องแคล่ว แล้วดูอุทาหรณ์ที่แสดงไว้แล้วนั้นด้วย อย่าได้เกียจคร้านเบื่อหน่ายต่อการท่องบ่นเพียงเท่านี้เลย เพราะว่าการทรงจำได้มาก จะมีประโยชน์ช่วยเหลือเรามากทีเดียวในการศึกษาพระบาลีชั้นสูง ๆ ต่อไป

กัณฑ์ที่ ๓

ภวิสสันตี อาขยาตวิภัตติ อนาคตกาล = จัก

ธาตุ + (ปัจจัย) + (อิ อาคม) + ภวิสสันตีวิภัตติ = บทกิริยาอาขยาต

[**บอกอนาคตกาล** – กาลที่ยังมาไม่ถึง หรือ ยังไม่เกิดขึ้น แปลว่า **จะ..., จัก...**]

ภู (มี, เป็น) + อิ + สฺสติ

[ภฺ อู → โอ → อวฺ อ + อิ + สฺสติ]

→ **ภวิสฺสติ จักมี, จักเป็น**

อนาคเต เมตฺเตยฺโย นาม **พุทฺโธ** **ภวิสฺสติ.**

อ.พระพุทธเจ้า พระนามว่า เมตเตยยะ **จักมี** ในอนาคต

ภวิสสันตี อาขยาตวิภัตติ อนาคตกาล แปลว่า จะ..., จัก...

ปรัสสบท

บุรุษ	**ปฐมบุรุษ**		**มัชฌิมบุรุษ**		**อุตตมบุรุษ**	
โยคะ	นามโยคะ		ตุมฺหโยคะ		อมฺหโยคะ	
วจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ประธาน	ปุริโส, โส	ปุริสา, เต	ตฺวํ	ตุมฺเห	อหํ	มยํ
วิภัตติ	สฺสติ	สฺสนฺติ	สฺสสิ	สฺสถ	สฺสามิ	สฺสาม
ภู (มี, เป็น) + อิ + วิภัตติ	ภวิสฺสติ	ภวิสฺสนฺติ	ภวิสฺสสิ	ภวิสฺสถ	ภวิสฺสามิ	ภวิสฺสาม
คมุ (ไป) + อิ + วิภัตติ	คมิสฺสติ	คมิสฺสนฺติ	คมิสฺสสิ	คมิสฺสถ	คมิสฺสามิ	คมิสฺสาม
หู (มี, เป็น) + วิภัตติ	เหสฺสติ	เหสฺสนฺติ	เหสฺสสิ	เหสฺสถ	เหสฺสามิ	เหสฺสาม

ข้อควรทราบ

อนาคต คือ กาลที่ยังมาไม่ถึง หรือ ยังไม่เกิดขึ้น (กาลข้างหน้า) และกิริยาที่จะมีขึ้นแน่นอน เรียกว่า **อนาคต** มีคำแปล (อรรถ) ว่า **“จะ”** และ **“จัก”**

ภวิสฺสติ - จักมี, **เหสฺสติ** - จักเป็น, **นิกฺขมิสฺสติ** - จักออกไป, **ทสฺสติ** - จักให้, หรือ จักถวาย, **ทสฺสาม** - จักให้, **วกฺขสิ** - จักกล่าว, **เหติ, เหหิติ, โหหิติ** - จักเป็น

[**เหสฺสติ** = หู ธาตุ (มี, เป็น) + สฺสติ. แปลง อู เป็น เอ. **วกฺขสิ** = วจ ธาตุ (กล่าว) + สฺสสิ. แปลง สฺส เป็น ข, แปลง จฺ ที่สุดธาตุ เป็น กฺ. **เหติ** = หู + สฺสติ. แปลง อู เป็น เอ, ลบ สฺส. **เหหิติ** = หู + อิ อาคม + สฺสติ. แปลง อู เป็น เอห, ลบ สฺส. **โหหิติ** = หู + อิ + สฺสติ. แปลง อู เป็น โอห, ลบ สฺส]

จงแสดงอุทาหรณ์ที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยเปลี่ยนกิริยาให้เป็นอนาคตกาล สำหรับในกัณฑ์นี้ ข้าพเจ้าจะแสดงเพียงส่วนน้อยเท่านั้น และพึงจำวิธีใช้ด้วยว่า **วิภัตติสองตัวแรก** สำหรับประกอบกับ **นามศัพท์, สองตัวกลาง** สำหรับประกอบกับ **ตุมฺหศัพท์,** และ **สองตัวหลัง** สำหรับประกอบกับ **อมฺหศัพท์**

อุทาหรณ์กิริยาอนาคตกาล

๑. อนาคเต เมตฺเตยฺโย นาม **พุทฺโธ ภวิสฺสติ.**

๒. **วสิสฺสสิ** นุ **ตฺวํ** อิมสฺมึ วิหาเร อิมํ เตมาสํ.

๓. นา**หํ วสิสฺสามิ** อิมสฺมึ วิหาเร อิมํ เตมาสํ.

๔. **อหํ** ทารเกน สทฺธึ อคฺคิรเถน เทวนครํ **คมิสฺสามิ.**

๕. **มยํ** อิมสฺมึ วิหาเร สฺวสฺส อิมานิ จีวรานิ **ทสฺสาม.**

๖. **ตุมฺเห** อิมสฺมา วิหารา **นิกฺขมิสฺสถ.**

๗. **มยํ** เทวนครโต ลำปางนครํ **คมิสฺสาม.**

๘. อิทำ **จีวรำ** มม สนฺตกำ **เหสฺสติ.**

๙. **ทาริกา** กสฺมา สฺวสฺส อตฺถาย ภตฺตำ น **ปจิสฺสติ.**

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

๑. เขา ท. จักเป็นคนพาล ในอนาคต

๒. สัตว์ ท. จักถึง ซึ่งอบาย

๓. ข้าพเจ้า ท. จักไป สู่กรุงเทพฯ ด้วยเครื่องบิน

๔. ชน ท. จักถวาย ซึ่งทาน แก่พระสงฆ์

๕. ท่าน ท. จักไป สู่เมืองลำปาง จากเมืองเชียงใหม่ ด้วยรถไฟ

๖. จีวรนี้ จักเป็นของมีอยู่ (สมบัติ) แห่งภิกษุ

๗. ข้าพเจ้า จะอยู่ ในวัดนี้ ตลอด ๓ เดือนนี้

ประโยคกรรมวาจก

๑. มยา ทารเกหิ สทฺธึ อคฺคิรเถน **เทวนครํ คจฺฉียิสฺสเต**.

๒. ตยา อิมสฺมึ วิหาเร ภิกฺขุสงฺฆสฺส อิมานิ **จีวรานิ ทียิสฺสนฺเต**.

๓. อมฺเหหิ เทวนครโต **ลำปางนครํ** อคฺคิรเถน **อาคมียิสฺสเต**.

๔. ทาริกาย กสฺมา สงฺฆสฺส อตฺถาย **ภตฺตํ** น **ปจฺจิสฺสเต**.

[ภวิสสันตีวิภัตติ อัตตโนบท - สฺสเต, สฺสนฺเต. สฺสเส, สฺสเวฺห. สฺสํ, สฺสาเมฺห.]

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

๑. เมืองลำปาง อันบุรุษ จักไป กับ ด้วยหญิงสาว

๒. เมืองลำปาง อันท่าน ท. จักมา จากกรุงเทพฯ ด้วยรถไฟ

๓. อ.ข้าว อันท่าน จักไม่หุง

๔. อ.ท่าน (ทาง) ท. อันข้าพเจ้า จักไป

๕. อ.ข้าพเจ้า (ข้าว) ท. อันท่าน จักหุง

อัชชตนี อาขยาตวิภัตติ อดีตกาล = วันนี้ (แล้ว)

(อ อาคม) + **ธาตุ** + (ปัจจัย) + (สฺ / อิ อาคม) **+ อัชชตนีวิภัตติ = บทกิริยาอาขยาต**

[**บอกอดีตกาล** – กิริยาการกระทำ หรือเรื่องราวที่ล่วงเลยไปแล้ว แปลว่า **...แล้ว**]

อ + หู + สฺ + อี

[อ + หฺ อู → โอ + สฺ + อี → อิ]

→ **อโหสิ**

ได้มีแล้ว, ได้เป็นแล้ว

โคตโม นาม **พุทฺโธ** โลเก **อโหสิ.**

อ.พระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า โคตมะ **ได้มีแล้ว** ในโลก

ท่องและแปล

อัชชตนี อาขยาตวิภัตติ อดีตกาล = วันนี้ (แล้ว)						
ปรัสสบท						
บุรุษ	**ปฐมบุรุษ**		**มัชฌิมบุรุษ**		**อุตตมบุรุษ**	
โยคะ	นามโยคะ		ตุมฺหโยคะ		อมฺหโยคะ	
วจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ประธาน	ปุริโส, โส	ปุริสา, เต	ตฺวํ	ตุมฺเห	อหํ	มยํ
วิภัตติ	**อี**	**อุ**	**โอ**	**ตฺถ**	**อึ**	**มฺหา**
ภู ธาตุ ปทมาลา	อภวี ภวี อภวิ ภวิ	อภวุ ภวุ อภวึสุ ภวึสุ	อภโว ภโว อภวิ ภวิ	อภวิตฺถ ภวิตฺถ อภวุตฺถ ภวุตฺถ	อภวึ ภวึ	อภวิมฺหา ภวิมฺหา อภวิมฺห ภวิมฺห

ข้อควรทราบ

อดีต หมายถึง กิริยาการกระทำ หรือเรื่องราวที่ล่วงเลยไปแล้ว ฉะนั้น จึงแปลกิริยา **อภวี, ภวี** ว่า ได้เป็นแล้ว, **อคมาสิ** - ได้ไปแล้ว, **อโหสิ** - ได้เป็นแล้ว, **อเหสุ** - เขา ท. ได้เป็นแล้ว **อทาสิ** - ได้ให้แล้ว ดังนี้เป็นต้น และบทอดีตกิริยายังมีการเปลี่ยนไปก็หลายรูปแบบ

ขอให้นักศึกษาจงเปลี่ยนอุทาหรณ์ที่ได้แสดงไปแล้วนั้น ให้เป็นอดีตกิริยา ตามความสามารถที่จะทำได้ สำหรับในที่นี้จะแสดงเฉพาะอุทาหรณ์บางอย่างเท่านั้น

[**อภวี** = อ อาคม + ภู ธาตุ (มี, เป็น) + อี วิภัตติ. วุทธิ อู เป็น โอ, แปลง โอ เป็น อว.

อคมาสิ = อ อาคม + คมุ ธาตุ (ไป) + สฺ อาคม + อี วิภัตติ. รัสสะ อี เป็น อิ.

อโหสิ = หู ธาตุ (มี, เป็น) + สฺ อาคม + อี วิภัตติ. วุทธิ อู เป็น โอ, รัสสะ อี เป็น อิ.

อเหสุ = อ อาคม + หู ธาตุ + สฺ อาคม + อุ วิภัตติ. วุทธิ อู เป็น โอ, แปลง โอ เป็น เอ.

อทาสิ = อ อาคม + ทา ธาตุ (ให้) + สฺ อาคม + อี วิภัตติ. รัสสะ อี เป็น อิ]

ประโยคกัตตุวาจก ที่เป็นอดีต

๑. โคตโม นาม **พุทฺโธ** โลเก **อโหสิ.**

๒. **อหำ** อิมสฺมึ วิหาเร อิมำ เตมาสำ **อวสึ.**

๓. **มยำ** ตยา สห นาวาย ชลบุรีนครำ **อคมิมฺหา.**

๔. **ตุมฺเห** พุทฺธสาสเน สฺมสฺส จีวรำ **อทตฺถ.**

๕. **ตุมฺเห** กุโต อิมำ นครำ เกน **อาคมิตฺถ.**

๖. **มยำ** เทวนครโต อิมำ ลำปางนครำ อคฺคิรเถน **อาคมิมฺหา.**

๗. อิมสฺมึ นคเร สฺมสฺส **มหาวิหาโร อโหสิ.**

๘. **อเหสุ** อตีตมทฺธานำ อรหนฺโต **สมฺมาสมฺพุทฺธา.**

ประโยคกรรมวาจก ที่เป็นอดีต

๑. **อมฺเหหิ** ทาริกาหิ สห นาวาย **ชลบุรีนครํ** **คจฺฉียิตฺถ.**

๒. **ตุมฺเหหิ** พุทฺธสาสเน สํฆสฺส **จีวรํ** **ทียิตฺถ.**

๓. **มยา** เทวนครโต **ลำปางนครํ** วายุยาเนน **อาคมียิตฺถ.**

ข้อควรทราบ

สมฺมาสมฺพุทฺธา - พระพุทธเจ้า ท., **อรหนฺโต** - ผู้สมควรได้รับการบูชาอย่างพิเศษ **อเหสุ** - ได้ทรงมีแล้ว, **อทฺธานํ** - ในกาล, **อตีตํ** - อันล่วงเลยไปแล้ว. (วิภัตติอาขยาตที่ไม่ได้นำมาในที่นี้ยังมีอีกมาก เมื่อศึกษาค้นคว้าคัมภีร์ไวยากรณ์ ก็จะได้รู้เอง)

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี (กตฺตุวาจก)

๑. อ.พระพุทธเจ้า เป็นพระราชา พระนามว่า เวสสันดร ได้เป็นแล้ว

๒. อ.ข้าพเจ้า ท. ไปแล้ว สู่กรุงเทพฯ ด้วยรถไฟ

๓. อ.ท่าน มาแล้ว จากที่ไหน ด้วยอะไร (โดยอะไร)

๔. อ.ข้าพเจ้า มาแล้ว จากเมืองลำปาง ด้วยรถไฟ

๕. อ.ข้าพเจ้า ได้ถวายแล้ว ซึ่งอาหาร (บิณฑะ) แก่พระสงฆ์ ที่กรุงเทพฯ

จงเปลี่ยนเป็นภาษาบาลี (กมฺมวาจก)

๑. อ.กรุงเทพฯ อันข้าพเจ้า ไปแล้ว ด้วยรถไฟ

๒. อ.เมืองเชียงใหม่ อันท่าน ท. มาแล้ว จากเมืองลำปาง ด้วยเครื่องบิน

ข้อควรทราบ

ยังไม่ได้วางกิริยาหลาย ๆ อย่างไว้ จึงยังไม่ต้องศึกษา **ตุมฺหวากฺย** และ **อมฺหวากฺย** ในที่นี้แสดงเฉพาะ **นามโยค** พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น ในเบื้องต้น นักศึกษาพึงกำหนดจดจำลักษณะ **กมฺมวาจก** ไว้ก่อน

สำหรับกิริยาว่า **คจฺฉียิตฺถ** เป็นต้น พึงทราบว่าแปลง **อา** วิภัตติ เป็น **ตฺถ** วิธีที่แปลง **อา** วิภัตติ ในประโยค **กมฺมวาจก** เป็น **ตฺถ** นี้ ในพระบาลีมีใช้มาก

ปัญจมี อาขยาตวิภัตติ (จง, เถิด, ขอจง)

ธาตุ + ปัจจัย + ปัญจมีวิภัตติ = บทกิริยาอาขยาต

[บอกการบังคับ, ความหวัง, การอ้อนวอน เป็นต้น]

หู + อ + ตุ

[หฺ อู → โอ + ~~อ~~ + ตุ]

→

โหตุ

จงมี, จงเป็น

สพฺเพ **สตฺตา** อเวรา **โหนฺตุ**.

อ.สัตว์ ท. ทั้งปวง **จงเป็น**ผู้ไม่มีเวร**เถิด**.

ท่อง

ปัญจมี อาขยาตวิภัตติ (จง, เถิด, ขอจง)						
บุรุษ	**ปฐมบุรุษ**		**มัชฌิมบุรุษ**		**อุตตมบุรุษ**	
โยคะ	นามโยคะ		ตุมฺหโยคะ		อมฺหโยคะ	
วจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ประธาน	ปุริโส, โส	ปุริสา, เต	ตฺวํ	ตุมฺเห	อหํ	มยํ
ปรัสสบท	ตุ	อนฺตุ	หิ	ถ	มิ	ม
อัตตโนบท	ตํ	อนฺตํ	สฺสุ	โวฺห	เอ	อามเส
ภู + อ + วิภัตติ	ภวตุ, ภเว	ภวนฺตุ	ภวาหิ ภว	ภวถ	ภวามิ ภเว	ภวาม
	ภวตํ	ภวนฺตํ	ภวสฺสุ	ภวโวฺห	ภเว	ภวามเส

ภวตุ, ภเว, ภวตๆ	(เขา) จงเป็น
ภว, ภวาหิ, ภวสฺสุ	(ท่าน) จงเป็น
ภเว, ภวามิ	(ข้าพเจ้า) จงเป็น

กลอนลงปัญจมีวิภัตติ ในที่...

มีความหวัง การสบถ ประชดด่า
บังคับว่า อ้อนวอน ตอนสอบถาม
ปรารถนา เชื้อเชิญ เพื่อแนะนำ
ด้วยถ้อยคำ เรียก **นิมนต์** ปัญจมี.

๑. อรรถ อาณตฺติ - จง... (บังคับ)

เช่น คจฺฉ อาวุโส ตฺวๆ คามๆ.

อาวุโส ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ตฺวๆ อ.ท่าน คจฺฉ จงไป **คามๆ** สู่หมู่บ้าน

อาคจฺฉาวุโส ตฺวๆ วิหารๆ.

อาวุโส ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ตฺวๆ อ.ท่าน อาคจฺฉ จงมา **วิหารๆ** สู่วิหาร

๒. อรรถ อชฺฌิฏฺฐ - ขอจง... (อ้อนวอน)

เช่น เทเสตุ ภนฺเต ภควา ธมฺมๆ.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภควา อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า เทเสตุ ขอจงแสดง

ธมฺมๆ ซึ่งธรรม

๓. อรรถ ยาจน - ขอจง... (การขอ)

เช่น ททาหิ เม คามวรํ.

ตฺวํ อ.ท่าน ททาหิ ขอจงให้ **คามวรํ** ซึ่งบ้านส่วย **เม** แก่เรา

เช่น อิมํ จีวรํ มยฺหํ เทหิ.

ตฺวํ อ.ท่าน เทหิ ขอจงให้ **อิมํ จีวรํ** ซึ่งจีวรนี้ **มยฺหํ** แก่เรา

๔. อรรถ ปตฺถนา - จง... (ปรารถนา)

เช่น อยํ สุมนมาลาว ปิยา โหมิ ภวาภเว.

อหํ อ.ดิฉัน ปิยา เป็นผู้เป็นที่รักของบุคคลอื่น หรือ เป็นหญิงสาวผู้น่ารัก

อยํ สุมนมาลา อิว เพียงดัง อ.ดอกมะลินี้ โหมิ จงเป็น **ภวาภเว** ในภพน้อยภพใหญ่ หรือ ในทุก ๆ ภพเถิด

๕. ก. อรรถ อาสิฏฺฐ - จง... (ความหวังสำหรับตน)

เช่น อหำ อเวโร โหมิ, อพฺยาปชฺโช โหมิ, อนีโฆ โหมิ, สุขี อตฺตานำ ปริหรามิ.

อหำ อ.ข้าพเจ้า **อเวโร** โหมิ จงเป็นผู้ไม่มีเวร, **อพฺยาปชฺโช** โหมิ จงเป็นผู้ไม่มีความทุกข์ใจ, **อนีโฆ** โหมิ จงเป็นผู้ไม่มีความทุกข์กาย, **สุขี** เป็นผู้มีความสุขกายสุขใจ **(หุตฺวา)** เป็น ปริหรามิ จงบริหาร (ตลอดชีวิต) **อตฺตานำ** ซึ่งกายของตนเถิด

ข. อรรถ อาสิฏฺฐ - จง... (ความหวังสำหรับคนอื่น)

เช่น สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ, อพฺยาปชฺชา โหนฺตุ, อนีฆา โหนฺตุ, สุขี อตฺตานำ ปริหรนฺตุ.

สตฺตา อ.สัตว์ ท. **สพฺเพ** ทั้งปวง **อเวรา** โหนฺตุ จงเป็นผู้ไม่มีเวรเถิด, **อพฺยาปชฺชา** โหนฺตุ จงเป็นผู้ไม่มีความทุกข์ใจเถิด, **อนีฆา** โหนฺตุ จงเป็นผู้ไม่มีความทุกข์กายเถิด **สุขี อตฺตานำ** ปริหรนฺตุ จง-เป็นผู้มีความสุขกายสุขใจ -บริหารซึ่งกายของตนเถิด

๖. อรรถ สปถ - จง... (การสาบแช่งด้วยความโกรธ)

เช่น อยำ วสโล มรตุ.

อยำ วสโล อ.คนถ่อยนี้ **มรตุ** จงตาย

๗. อรรถ สปถ - จง... (การสาบานเพื่อแสดงความบริสุทธิ์เป็นต้น)

เช่น เอกิกา สยเน เสตุ ยา เต อมฺเพ อวาหริ.

ยา อ.หญิงใด **อวาหริ** ขโมยแล้ว **อมฺเพ** ซึ่งผลมะม่วง ท. **เต** ของท่าน

สา อ.หญิงนั้น เอกิกา เป็นหญิงผู้เดียว เสตุ จงนอน **สยเน** บนที่นอน

๘. อรรถ สมฺปุจฺฉา - จักฯ (คำถามเพราะไม่แน่ใจ)

เช่น กึ นุ โภ อภิธมฺมํ วา วินยํ วา **สุโณมิ** กึ ?

โภ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **อหํ อ.ข้าพเจ้า** **อภิธมฺมํ วา** สุโณมิ **กึ นุ** จักฟัง ซึ่งอภิธรรม หรือหนอ **(อุทาหุ)** หรือว่า **วินยํ วา** สุโณมิ **กึ นุ** จักฟัง ซึ่งวินัย หรือหนอ (หมายความว่า จักเรียนคัมภีร์อภิธรรมก่อนหรือ จักเรียนคัมภีร์วินัยก่อน)

๙. อรรถ วิธิ - พึงฯ (แนะนำวิธีทำ)

เช่น เอวํ ปุญฺญํ กโรตุ โภ.

โภ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ **ปุคฺคโล อ.บุคคล** กโรตุ พึงกระทำ **ปุญฺญํ** ซึ่งบุญ **เอวํ** อย่างนี้

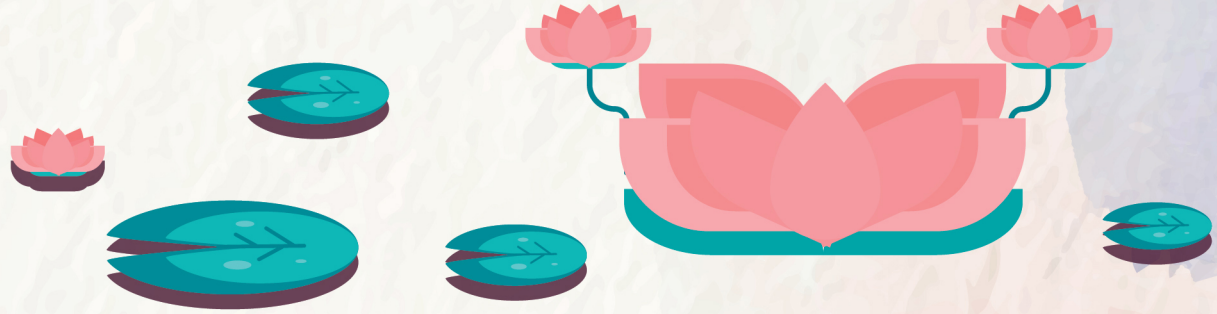
๑๐. อรรถ อามนฺตน - เชิญฯ (เชื้อเชิญ)

เช่น อาคจฺฉตุ ภวํ.

ภวํ อ.ท่าน อาคจฺฉตุ เชิญมา.

เอตฺถ นิสีทตุ.

นิสีทตุ เชิญนั่ง **เอตฺถ** ในที่นี้

๑๑. อรรถ นิมนฺตน - ขอจง... (นิมนต์)

เช่น อธิวาเสตุ เม ภตฺตํ ภควา สฺวาตนาย ตํ.

ภนฺเต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ **ภควา** อ.พระผู้มีพระภาคเจ้า **อธิวาเสตุ** ขอจงรับ **ตํ ภตฺตํ** ซึ่งภัตรนั้น **เม** ของข้าพเจ้า **สฺวาตนาย** เพื่อประโยชน์แห่งปีติปราโมทย์อันจะมีในวันพรุ่งนี้ หรือเพื่อการฉันอาหารในวันพรุ่งนี้

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. ดูก่อนผู้มีอายุ อ.เธอ จงหุง ซึ่งข้าว

ข. แน่ะสามเณร ผู้มีอายุ อ.เธอ จงแสดง ซึ่งธรรม

ค. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ขอจงให้ ซึ่งจีวร แก่กระผม

ฆ. อ.ข้าพเจ้า ขอจงเป็นผู้มีปัญญา ในทุก ๆ ภพเถิด

ง. อ.ข้าพเจ้า ขอจงอย่าเป็นคนพาล ในทุก ๆ ภพเถิด

จ. อ.อาจารย์ ของข้าพเจ้า จงเป็นผู้ไม่มีเวร

ฉ. อ.คนถ่อยนี้ จงไหม้ ในนรก (สบถ)

ช. อ.ข้าพเจ้า จงไหม้ ในนรก (สาบาน)

ซ. ข้าแต่อาจารย์ อ.ข้าพเจ้า จักเรียน ซึ่งคัมภีร์ปาฬิสิกขา หรือว่า จักเรียน ซึ่งพระวินัย

ฌ. โอ... สามเณร อ.เธอ จงฉัน ซึ่งข้าว อย่างนี้

ญ. ข้าแต่ท่านอาจารย์ อ.ท่าน นิมนต์นั่ง ในที่นี้

ฏ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ.ท่าน ขอจงรับ (ซึ่งภัตร) เพื่อฉันอาหาร ในวันพรุ่งนี้

สัตตมี อาขยาตวิภัตติ

ธาตุ + ปัจจัย + สัตตมีวิภัตติ = บทกิริยาอาขยาต แปลว่า **ควร..., พึง...**

[บอกอรรถ **อนุมติ** – การอนุญาต, **ปริกัปปะ** – การคาดคะเน เป็นต้น]

ภู + อ + เอยฺย

[ภฺ อู →โอ → อว̣ ~~อ~~ + ~~อ~~ + เอยฺย]

→

ภเวยฺย

พึงมี, พึงเป็น

อยํ **กุมาโร** พุทฺโธ **ภเวยฺย**.

อ.พระกุมาร นี้ เป็นพระพุทธเจ้า **พึงเป็น**.

ท่องและแปล

สัตตมี อาขยาตวิภัตติ (ควร, พึง)						
บุรุษ	**ปฐมบุรุษ**		**มัชฌิมบุรุษ**		**อุตตมบุรุษ**	
โยคะ	นามโยคะ		ตุมฺหโยคะ		อมฺหโยคะ	
วจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ประธาน	ปุริโส, โส	ปุริสา, เต	ตฺวํ	ตุมฺเห	อหํ	มยํ
ปรัสสบท	เอยฺย	เอยฺยุ̆	เอยฺยาสิ	เอยฺยาถ	เอยฺยามิ	เอยฺยาม
อัตตโนบท	เอถ	เอรํ	เอโถ	เอยฺยาโวฺห	เอยฺยํ	เอยฺยาเมฺห
ภู + อ + วิภัตติ	ภเวยฺย ภเว	ภเวยฺยุ̆	ภเวยฺยาสิ ภเว	ภเวยฺยาถ	ภเวยฺยามิ ภเว	ภเวยฺยาม
	ภเวถ	ภเวรํ	ภเวโถ	ภเวยฺยาโวฺห	ภเวยฺยํ ภเว	ภเวยฺยาเมฺห

หมายเหตุ :- วิภัตติที่แปลงเป็น **เอ** ได้ มี ๔ ตัว คือ **เอยฺย, เอยฺยาสิ, เอยฺยามิ, เอยฺยํ.**

ควรทราบ

ภเวยฺย, ภเว - พึงเป็น, **สเจ ภเวยฺยุ** - หากว่า พึงเป็นไซร้, **คจฺเฉยฺยาสิ** - พึงไป

(อรรถ **อนุมติ** คือ การอนุญาตแก่บุคคลผู้ปรารถนาจะไปว่า ถ้าต้องการไป ก็ไปได้) สำหรับอรรถของ **สัตตมีวิภัตติ** เหมือนกับ **ปัญจมีวิภัตติ** ได้แสดงไว้แล้วเป็นส่วนมาก

คจฺเฉยฺย, คจฺเฉ - พึงไป, **ปเจยฺย, ปเจ** - พึงหุง, **ลเภยฺย, ลเภ** - พึงได้, **สิยา อสฺส** - พึงเป็น (เอยฺย วิภัตติ), **สิยุ, อสฺสุ** - พึงเป็น (เอยฺยุ วิภัตติ), **สเจ อสฺสถ** - ถ้าว่า พึงเป็นไซร้ (เอยฺยาถ วิภัตติ), **สเจ อสฺสํ** - ถ้าว่า พึงเป็นไซร้ (เอยฺยามิ วิภัตติ)

[**สิยา** = อส ธาตุ (มี, เป็น) + อ ปัจจัย + เอยฺย วิภัตติ. ลบ อ ปัจจัย (อสฺ ~~อ~~ + ~~**อ**~~ + เอยฺย), ลบ อ ของ อส ธาตุ (**อ**สฺ + เอยฺย), แปลง เอยฺย เป็น อิยา (สฺ + **เอยฺย** → **อิยา**), นำ สฺ ประกอบกับ อิ (**สฺ+อิ**ยา = **สิ**ยา).

อสฺส = อส + อ + เอยฺย. ลบ อ ปัจจัย, แปลง เอยฺย กับ สฺ เป็น สฺส.

สิยุ = อส + อ + เอยฺยุ. ลบ อ ปัจจัย, ลบ อ ของ อส, แปลง เอยฺยุ เป็น อิยุ.

อสฺสุ = อส + อ + เอยฺยุ. ลบ อ ปัจจัย, แปลง เอยฺยุ กับ สฺ เป็น สฺสุ.

อสฺสถ = อส + อ + เอยฺยาถ. ลบ อ ปัจจัย, แปลง เอยฺยาถ กับ สฺ เป็น สฺสถ.

อสฺสํ = อส + อ + เอยฺยามิ. ลบ อ ปัจจัย, แปลง เอยฺยามิ กับ สฺ เป็น สฺสํ.]

ท่องและแปล

๑. อยํ กุมาโร พุทฺโธ ภเวยฺย.

๒. โภนฺโต ทารกา ตุมฺเห ปณฺฑิตา ภเวยฺยาถ.

๓. ภนฺเต มยํ พาลา น ภเวยฺยาม.

๔. อหํ ภวาภเว ปิโย ภเวยฺยํ.

๕. อาวุโส ตฺวํ คามํ คจฺเฉยฺยาสิ.

๖. เอหิ อาวุโส, คามํ ปิณฺฑาย คจฺเฉยฺยาสิ.

๗. สเจ ตุมฺเห ปุญฺญํ กเรยฺยาถ, ปุญฺเญน สุคตึ ปาปุเณยฺยาโวฺห.

๘. สเจ อยํ ทารโก พาโล อสฺส, นิรยํ ปาปุเณยฺย.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ทารกนี้ เป็นบัณฑิต พึงเป็น

ข. อ.ท่าน ท. เป็นคนพาล ไม่พึงเป็น

ค. อ.ข้าพเจ้า ท. เป็นบัณฑิต ทุก ๆ ภพ พึงเป็น

ฆ. ดูก่อนผู้มีอายุ อ.ท่าน พึงมา สู่วัด

ง. ดูก่อนผู้มีอายุ อ.เธอ จงมา, (อ.เธอ) พึงไป สู่เมืองลำปาง

จ. ถ้าว่า อ.ข้าพเจ้า เป็นคนพาล พึงเป็นไซร้, พึงถึง ซึ่งนรก

ฉ. ถ้าว่า อ.ท่าน ท. พึงกระทำ ซึ่งบุญไซร้, พึงไป สู่สวรรค์

ควรทราบ

ภเวยฺย - พึงเป็น, **ภเวยฺยาถ** - พึงเป็น, **น ภเวยฺยาถ** - ไม่พึงเป็น, **เอหิ** - จงมา, **สเจ กเรยฺยาถ** - ถ้าว่า อ.ท่าน ท. พึงกระทำไซร้, **ปาปุเณยฺยาโวฺห** - พึงถึง, **สุคตึ** - ซึ่งสุคติ (ภพดี), **ปิโย** - เป็นผู้เป็นที่รัก หรือเป็นชายหนุ่มผู้น่ารัก, **นิรยํ** - ซึ่งนรก

[**กเรยฺยาถ** = กร ธาตุ (กระทำ) + โอ ปัจจัย + เอยฺยาถ วิภัตติ.

ปาปุเณยฺยาโวฺห = ป บทหน้า + อป ธาตุ (ถึง) + อุณา ปัจจัย + เอยฺยาโวฺห วิภัตติ.]

กิตก์กิริยา อรรถภาวะ และกรรม

ธาตุ + (อิ อาคม) + ตพฺพ / อนีย ปัจจัย

= กิตก์กิริยา แปลว่า **พึง..., ควร...**

[บอกอรรถ **อรห** – สมควร, **สกฺก** – สามารถ เป็นต้น]

ภู + อิ + ตพฺพ = ภวิตพฺพ + สิ

[ภฺ อู → โอ → อว ฺ + อิ + ตพฺพ = ภวิตพฺพ,

ภวิตพฺพ ฺ + สิ → อำ]

→ **ภวิตพฺพำ**
พึงมี, พึงเป็น

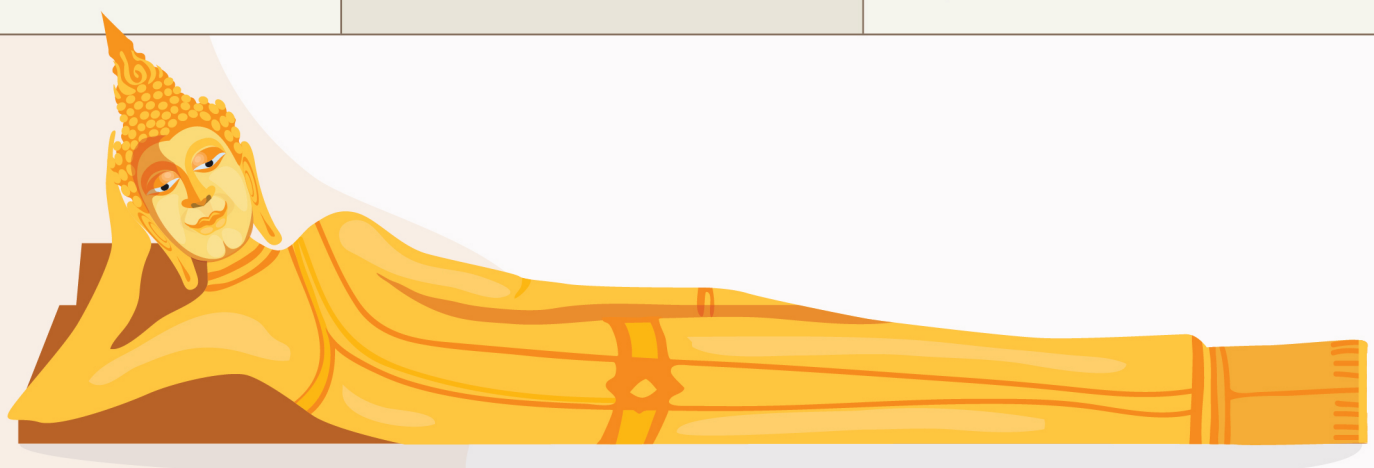
สามเณเรน นาม ทนฺเตน **ภวิตพฺพำ**.
ชื่อ อันสามเณร เป็นผู้ฝึกแล้ว **พึงเป็น**
หรือ ชื่อ อันสามเณร **พึงเป็น**ผู้ฝึกแล้ว

โครงสร้างประโยคของกิตก์กิริยา

ประโยค	บทกัตตา	บทกรรม	บทกิริยา	คำแปล
ภาววาจก	สามเณเรน	-	ภวิตพฺพำ	อันสามเณร พึงมี, พึงเป็น
	ตยา	พุทฺธำ	วนฺทิตพฺพำ	อันท่าน พึงไหว้ ซึ่งพระพุทธเจ้า
กัมมวาจก	ตยา	กุสลำ	กาตพฺพำ	อ.กุศล อันท่าน พึงกระทำ

ตพฺพ อนีย ปัจจัย (ท่อง)

กิตก์กิริยา	ธาตุ + ปัจจัย	คำแปล
โหตพฺพ ภวิตพฺพ ภวนีย	หู + ตพฺพ [อู → โอ] ภู + อิ + ตพฺพ [อู → โอ → อว] ภู + อนีย	ควรเป็น, พึงเป็น
คนฺตพฺพ คมนีย	คมุ + ตพฺพ [ม → นฺ] คมุ + อนีย	(อันเขา) ไป, ควรไป, พึงไป
กตฺตพฺพ, กาตพฺพ กรณีย	กร + ตพฺพ [ร → ต, กร → กา] กร + อนีย [น → ณ]	(อันเขา) กระทำ, ควรกระทำ, พึงกระทำ
ทฏฺฐพฺพ	ทิส + ตพฺพ [ต → รฏฺฐ, ลบ ส, ร, ลบ อิ]	(อันเขา) จดจำ, ควรจดจำ, พึงจดจำ
เวทิตพฺพ	วิท + อิ + ตพฺพ	(อันเขา) รู้, ควรรู้, พึงรู้
รมณีย	รมุ + อนีย [น → ณ]	(อันเขา) พึงยินดี, พึงร่าเริง
โสตพฺพ สวณีย	สุ + ตพฺพ [อุ → โอ] สุ + อนีย [อุ → โอ → อว, น → ณ]	(อันเขา) ฟัง, ควรฟัง, พึงฟัง
ปจิตพฺพ	ปจ + อิ + ตพฺพ	(อันเขา) หุง, ควรหุง, พึงหุง (ต้ม, แกง)

ท่องและแปล

ประโยคภาววาจก

๑. สามเณเรน นาม ทนฺเตน **ภวิตพฺพํ**, น อทนฺเตน.

๒. ตยา พุทฺธํ **วนฺทิตพฺพํ**.

ประโยคกัมมวาจก

๓. มยา กรุงเทพนครํ **คนฺตพฺพํ**, น เชียงใหม่นครํ.

๔. ตยา กุสลํ **กาตพฺพํ**, น อกุสลํ.

๕. ตุมฺเหหิ อิทํ สนฺนิฏฺฐานํ **ทฏฺฐพฺพํ**, อญฺญํ น **เวทิตพฺพํ**.

๖. เทวมนุสฺเสหิ ภควโต เชตวนํ **รมณียํ**, มนุสฺสานํ คาโม น **รมณีโย**.

ควรทราบ

ในประโยคภาววาจก บทกัตตา จะต้องลง **ตติยาวิภัตติ**, ในที่มีกรรม **บทกรรม** ต้องลง **ทุติยาวิภัตติ บทกิริยา** ลง **เต** วัตตมานาวิภัตติ อัตตโนบท เอกวจนะ หรือ **สิ ปฐมาวิภัตติ นปุงสกลิงค์** เท่านั้น

ในประโยคกัมมวาจก บทกรรม และ **บทกิริยา** จะต้องลง **ปฐมาวิภัตติ** มีลิงค์ และวจนะเหมือนกัน

ทนฺโต - คนสุภาพ, คนที่ฝึกแล้ว

สนฺนิฏฺฐานํ - คำสันนิษฐาน, ตัดสินใจ

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อันข้าพเจ้า พึงเป็นคนสุภาพ

ข. อันคนพาล ไม่พึงเป็นบัณฑิต

ค. อ.หมู่บ้าน อันภิกษุ ท. พึงไป เพื่อก้อนข้าว

ฆ. อ.บุญ อันมนุษย์ ท. พึงกระทำ เพื่อความสุข ในกาลข้างหน้า

ง. อ.พระธรรม อันพระพุทธเจ้า พึงทรงแสดง แก่เทวดาและมนุษย์ ท.

จ. อ.หมู่บ้าน อันข้าพเจ้า พึงไป

ฉ. อ.อกุศล อันคนพาล พึงกระทำ, (อ.อกุศล) อันบัณฑิต ไม่พึงกระทำ

ช. อ.วัด ของข้าพเจ้า ท. อันข้าพเจ้า ท. พึงยินดี (รื่นรมย์),
อ.หมู่บ้าน ของท่าน ท. อันข้าพเจ้า ท. ไม่พึงยินดี

ฌ. อ.คำพูด ของอาจารย์ อันลูกศิษย์ ควรฟัง,
อ. คำพูด ของคนพาล (อันลูกศิษย์) ไม่ควรฟัง

ญ. อ.บาตร อันภิกษุ ควรเผา (รม)

ฏ. อ.คำสันนิษฐานนี้ อันข้าพเจ้า ท. ควรจดจำ

ฐ. อ.ลูกศิษย์ อันอาจารย์ พึงรู้

ต ปัจจัย ที่กล่าว กตฺตา

ธาตุ + (อิ อาคม) + ต ปัจจัย = กิตก์กิริยา แปลว่า **...แล้ว**

[กล่าว **กตฺตา** - ผู้กระทำ]

คมุ + ต = คต + สิ

[คมฺ อุ + ต = คต, คตฺ อ + สิ → โอ]

→ **คโต ไปแล้ว**

ปุริโส คามํ ปาเทน **คโต**.

อ.บุรุษ **ไปแล้ว** สู่หมู่บ้าน ด้วยเท้า.

กิตก์กิริยา กัตตุวาจก ปุงลิงค์

วจนะ	บทกัตตา	บทกรรม	บทกิริยา	คำแปล
เอก.	**ปุริโส / โส**	คามํ	**คโต**	อ.บุรุษ / อ.เขา ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน
พหุ.	**ปุริสา / เต**	คามํ	**คตา**	อ.บุรุษ ท. / อ.เขา ท. ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน
เอก.	**ตฺวํ**	คามํ	**คโต**	อ.ท่าน ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน
พหุ.	**ตุมฺเห**	คามํ	**คตา**	อ.ท่าน ท. ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน
เอก.	**อหํ**	คามํ	**คโต**	อ.ข้าพเจ้า ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน
พหุ.	**มยํ**	คามํ	**คตา**	อ.ข้าพเจ้า ท. ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน

กิตก์กิริยา	คำแปล	ธาตุ + ปัจจัย	วิธีสำเร็จรูป
ภูโต	เป็นแล้ว	ภู + ต	
คโต	ไปแล้ว, ย่อมไป, ถึงแล้ว, ย่อมถึง	คมุ + ต	ลบ มฺ ที่สุดธาตุ
รโต	ยินดีแล้ว	รมุ + ต	ลบ มฺ ที่สุดธาตุ
อภิรโต	ยินดียิ่งแล้ว	อภิ + รมุ + ต	ลบ มฺ ที่สุดธาตุ
ชาโต	เป็นแล้ว, เกิดแล้ว	ชน + ต	แปลง นฺ เป็น อา
มโต	ตายแล้ว	มร + ต	ลบ รฺ ที่สุดธาตุ
ฐิโต	ยืนอยู่แล้ว, ตั้งอยู่แล้ว, ดำรงอยู่แล้ว	ฐา + ต	แปลง อา เป็น อิ
ปตฺโต	ถึงแล้ว, บรรลุแล้ว	ป + อป + ต	ลบ ปฺ ที่สุดธาตุ, ซ้อน ตฺ
ภินฺโน	แตกแล้ว, ถูกทำลายแล้ว	ภิทิ + ต	แปลง ต เป็น อินฺน, ลบ ทฺ
ฉินฺโน	ขาดแล้ว, ตัดแล้ว	ฉิทิ + ต	แปลง ต เป็น อินฺน, ลบ ทฺ
สงฺกนฺโต	ย้ายแล้ว	สํ + กมุ + ต	แปลง นิคคหิต เป็น ง, แปลง ต เป็น นฺต, ลบ มฺ
วิพฺภนฺโต	สึกแล้ว	วิ + ภมุ + ต	ซ้อน พฺ, แปลง ต เป็น นฺต, ลบ มฺ
นิกฺขนฺโต	ออกไปแล้ว	นิ + กมุ + ต	แปลง ก เป็น ข, ซ้อน กฺ, แปลง ต เป็น นฺต, ลบ มฺ
นิฏฺฐิโต	จบแล้ว, หมดแล้ว, สำเร็จแล้ว	นิ + ฐา + ต	ซ้อน ฏฺ, แปลง อา เป็น อิ
วสฺสํ **วุตฺโถ**	อยู่แล้ว ตลอดกาลฝน (ออกพรรษาแล้ว)	วส + ต	แปลง สฺ กับ ต เป็น อุตฺถ

ท่องและแปล

๑. ปุริโส คามำ ปาเทน **คโต**.

๒. อหำ พุทฺธสาสเน **รโต**.

๓. มาติโต ปุตฺโต **ชาโต**.

๔. ปุตฺโต **มโต**, ปุตฺเต **มเต**, ปิตา โรทติ.

๕. สามเณโร พุทฺธสาสเน น **รโต**, **วิพฺภนฺโต**.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.เวลา ล่วงเลยไปแล้ว

ข. อ.บาตร แตกแล้ว

ค. อ.มนุษย์ ท. ย้ายไปแล้ว

ข้อควรทราบ

บทกิตก์กิริยาที่เป็น **กัตตุวาจก** ต้องลงปฐมาวิภัตติ และมีลิงค์ วจนะ เหมือนกับบทกัตตา และ **ต ปัจจัย** เป็นต้น เป็นได้ทั้ง **๓ กาล**

ต ปัจจัย ที่กล่าว กรรม

ธาตุ + (อิ อาคม) + ต ปัจจัย = กิตก์กิริยา แปลว่า **...แล้ว**
[กล่าว **กรรม** - ผู้ถูกกระทำ]

กร + ต = กต + สิ
[กรฺ ə + ต = กต, กตฺ ə + สิ → อำ]

→

กตำ
(อันเขา) กระทำแล้ว

มยา ปุญฺญำ **กตำ.**
อ.บุญ อันข้าพเจ้า **กระทำแล้ว**

กิตก์กิริยา กัมมวาจก นปุงสกลิงค์

บทกัตตา	บทกรรม	บทกิริยา	คำแปล
ปุริเสน / เตน	**ปุญฺญำ**	**กตำ**	อ.บุญ อันบุรุษ / อันเขา กระทำแล้ว
ปุริเสหิ / เตหิ	**ปุญฺญำ**	**กตำ**	อ.บุญ อันบุรุษ ท. / อันเขา ท. กระทำแล้ว
ตยา	**ปุญฺญำ**	**กตำ**	อ.บุญ อันท่าน กระทำแล้ว
ตุมฺเหหิ	**ปุญฺญำ**	**กตำ**	อ.บุญ อันท่าน ท. กระทำแล้ว
มยา	**ปุญฺญำ**	**กตำ**	อ.บุญ อันข้าพเจ้า กระทำแล้ว
อมฺเหหิ	**ปุญฺญำ**	**กตำ**	อ.บุญ อันข้าพเจ้า ท. กระทำแล้ว

กิตก์กิริยา	คำแปล	ธาตุ + ปัจจัย	วิธีสำเร็จรูป
กโต	(อันเขา) กระทำแล้ว, กระทำแล้ว	กร + ต	ลบ ร ที่สุดธาตุ
หโต	(อันเขา) ฆ่าแล้ว	หน + ต	ลบ น ที่สุดธาตุ
ปุเรกฺขโต	(อันเขา) กระทำไว้ข้างหน้า, ตั้งไว้ข้างหน้า	ปุร + กร + ต	แปลง กร เป็น ข
ปริวุโต, ปริวาริโต	(อันเขา) แวดล้อมแล้ว	ปริ + วุ + ต, ปริ + วร (ขอ, ปรารถนา, เข้าหา-รับใช้) + เณ + อิ + ต	ลบ ณ (เณ = ~~ณ~~ เอ), ลบสระ เอ
ทฑฺโฒ	(อันไฟ) ไหม้แล้ว	ทห + ต	แปลง ต เป็น ฒ, ห เป็น ฑ
ทฏฺโฐ	(อันงู) กัดแล้ว	ทส + ต	แปลง ส กับ ต เป็น ฏฺฐ, ลบ ์
อนุสิฏฺโฐ	(อันเขา) สั่งสอนแล้ว	อนุ + สาส + ต	แปลง ต เป็น ริฏฺฐ, ลบ ส และ ร, ลบสระ อา หน้า
ทิฏฺโฐ	(อันเขา) เห็นแล้ว	ทิส + ต	แปลง ต เป็น ริฏฺฐ, ลบ ส และ ร, ลบสระ อิ หน้า
วุสิตำ	(อันเขา) ประพฤติแล้ว	วส + อิ + ต	แปลง อ ของ วส เป็น อุ
ฉนฺโน	(อันเขา) ปกปิดแล้ว	ฉท + ต	แปลง ต เป็น อนฺน, ลบ ท
สุโต, สุตำ	(อันเขา) ฟังแล้ว, ฟังแล้ว	สุ + ต	
วุตฺตำ	(อันเขา) กล่าวแล้ว	วจ + ต	แปลง ว เป็น อุ, ลบ จ ซ้อน ต, ลง ว อาคม
ลทฺโธ	(อันเขา) ได้แล้ว	ลภ + ต	แปลง ต เป็น ธ, แปลง ภ เป็น ท
ปุฏฺโฐ	(อันเขา) ถามแล้ว	ปุจฺฉ + ต	แปลง จฺฉ กับ ต เป็น ฏฺฐ
ปสฏฺโฐ	(อันเขา) สรรเสริญแล้ว	ป + สํส + ต	แปลง สฺต เป็น ฏฺฐ, ลบนิคคหิต
ภุตฺโต	(อันเขา) กินแล้ว	ภุช + ต	ลบ ช และซ้อน ต
ปีตำ	(อันเขา) ดื่มแล้ว	ปา + ต	แปลง อา เป็น อี

ท่องและแปล

๑. มยา ปุญฺญํ **กตํ**, น ปาปํ.

๒. ตยา ปุริโส **หโต**, มยา น **หโต**.

๓. อาจริโย สิสฺเสหิ **ปุเรกฺขโต**.

๔. พุทฺโธ ภิกฺขุสงฺเฆน **ปริวาริโต**, (**ปริวุโต**) ?

๕. อคฺคินา นโร **ทฑฺโฒ**.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.นางสาวน้อย อันข้าพเจ้า เห็นแล้ว

ข. อ.ศีล อันข้าพเจ้า ประพฤติแล้ว

ค. อ.บาป อันคนพาล ปกปิดแล้ว

ฆ. อ.สามเณร อันอาจารย์ สั่งสอนแล้ว

ข้อควรทราบ

บทกิตก์กิริยาที่เป็น **กัมมวาจก** ต้องลง **ปฐมาวิภัตติ** และมี**ลิงค์ วจนะ** เหมือน **บทกรรม**

ข ปัจจัย ที่กล่าว กรรม

ทุ / สุ บทหน้า + ธาตุ + ข ปัจจัย = กิตก์กิริยา
แปลว่า **(อันเขา) ...โดยลำบาก, ...โดยสะดวก**
[กล่าว **กรรม** - ผู้ถูกกระทำ]

ทุ + กร + ข = ทุกฺกร + สิ
[ทุ + กฺ-กรฺ ~~อ~~ + ข อ = ทุกฺกร,
ทุกฺกรฺ ~~อ~~ + สิ → อำ]

→ **ทุกฺกรำ**
(อันเขา) กระทำได้โดยลำบาก

พาเลน ปุญฺญำ **ทุกฺกรำ.**
อ.บุญ อันคนพาล **กระทำได้โดยลำบาก**

กิตก์กิริยา	คำแปล	ธาตุ + ปัจจัย	วิธีสำเร็จรูป
ทุกฺกรำ	(อันเขา) กระทำได้โดยลำบาก, หรือกระทำโดยยาก	ทุ + กร + ข	ลบ ข ฺ อนุพันธ์ (ข = ~~ข~~ อ), ซ้อน กฺ
ทุลฺลโภ, ทุลฺลภำ	(อันเขา) ได้โดยลำบาก, ได้โดยยาก	ทุ + ลภ + ข	ลบ ข, ซ้อน ลฺ
ทุทฺทสำ	(อันเขา) เห็นโดยลำบาก, เห็นได้ยาก	ทุ + ทิส + ข	ลบ ข, แปลง อิ ของ ทิส เป็น อ, ซ้อน ทฺ
สุกรำ	(อันเขา) กระทำได้โดยสะดวก, กระทำได้ง่าย	สุ + กร + ข	ลบ ข ฺ
สุลภำ	(อันเขา) ได้โดยสะดวก, ได้ง่าย	สุ + ลภ + ข	ลบ ข ฺ
สุทสำ	(อันเขา) เห็นโดยสะดวก, เห็นได้ง่าย	สุ + ทิส + ข	ลบ ข, แปลง อิ เป็น อ

ท่องและแปล

๑. พาเลน ปุญฺญํ **ทุกฺกรํ**, ปาปํ **สุกรํ**.

๒. ปณฺฑิเตน ปาปํ **ทุกฺกรํ**, ปุญฺญํ **สุกรํ**.

๓. โลกสฺมึ มนุสฺสภาโว **ทุลฺลโภ**, น **สุลโภ**.

๔. ปเรสํ วชฺชํ **สุทสฺ**, อตฺตโน วชฺชํ **ทุทฺทสฺ**.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. ดูก่อนท่านผู้มีอายุ.... อ.ความเป็นมนุษย์ ( ) ได้โดยง่าย ในโลกหรือ ?

ข. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ.... อ.ความเป็นมนุษย์ ( ) ได้ไม่ง่าย (ได้ยาก) ในโลก

ค. ดูก่อนท่านผู้มีอายุ.... อ.บุญ อันคนพาล กระทำได้ง่ายหรือ ?

ฆ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ.... อ.บุญ อันคนพาล กระทำได้ยาก

ง. ดูก่อนท่านผู้มีอายุ.... อ.โทษ ของบุคคลอื่น เห็นได้ง่ายหรือ ?

จ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ.... ครับ เห็นได้ง่าย

ฉ. ดูก่อนท่านผู้มีอายุ.... อ.โทษ ของตน เห็นได้ยาก มิใช่หรือ ?

ตเว, ตุ ปัจจัย “เพื่ออัน”

ธาตุ + (อิ อาคม) + ตเว, ตุ ปัจจัย = กิตก์กิริยา

แปลว่า เพื่อ..., เพื่ออัน...

[ใช้ในอรรถ จตุตถีวิภัตติ – ตุมตฺถสมฺปทาน จัดเป็น นิบาต]

กร + ตุ = กาตุ + ส

[กรฺ → กา + ตุ = กาตุ + ~~ส~~]

→ กาตุ เพื่ออันกระทำ

ทารโก ปุญฺญํ กาตุ วิหารํ คจฺฉติ.

อ.เด็กชาย ย่อมไป สู่วัด เพื่ออันกระทำ ซึ่งบุญ

[เด็กชายไปวัดเพื่อทำบุญ]

กิตก์กิริยา	คำแปล	ธาตุ + ปัจจัย	วิธีสำเร็จรูป
คนฺตเว, **คนฺตุ̆ं**	เพื่ออันไป	คมุ + ตเว, คมุ + ตุ̆ं	แปลง มฺ เป็น นฺ
กาตเว, **กาตุ̆ं**	เพื่ออันกระทำ	กร + ตเว, กร + ตุ̆ं	แปลง กร ธาตุ เป็น กา
ภวิตุ̆ं	เพื่ออันมี, เพื่ออันเป็น	ภู + อิ + ตุ̆ं	วุทธิ อู เป็น โอ, แปลง โอ เป็น อว
ทฏฺฐุ̆ं	เพื่ออันเห็น, เพื่ออันเฝ้า	ทิส + ตุ̆ं	แปลง ตุ̆ं เป็น รฏฺฐุ̆ं, ลบ สฺ, รฺ, ลบ อิ
รมิตุ̆ं	เพื่ออันยินดี, เพื่ออันรื่นรมย์	รมุ + อิ + ตุ̆ं	
ปจิตุ̆ं	เพื่ออันหุง	ปจ + อิ + ตุ̆ं	
ปตฺตุ̆ं	เพื่ออันถึง, เพื่ออันบรรลุ	ป + อป + ตุ̆ं	ลบ ปฺ ที่สุดธาตุ, ซ้อน ตฺ
โสตุ̆ं	เพื่ออันฟัง	สุ + ตุ̆ं	วุทธิ อุ เป็น โอ
วสิตุ̆ं	เพื่ออันอยู่	วส + อิ + ตุ̆ं	
ฉินฺทิตุ̆ं	เพื่ออันตัด	ฉิทิ + อิ + ตุ̆ं	ลงนิคคหิตอาคม (ฉิ ̊ทฺ), แปลงนิคคหิต เป็น นฺ (ฉินฺทฺ)
ภินฺทิตุ̆ं	เพื่ออันทำลาย	ภิทิ + อิ + ตุ̆ं	ลงนิคคหิตอาคม (ภิ ̊ทฺ), แปลงนิคคหิต เป็น นฺ (ภินฺทฺ)
วนฺทิตุ̆ं	เพื่ออันไหว้	วนฺท + อิ + ตุ̆ं	
จริตุ̆ं	เพื่ออันเที่ยวไป	จร + อิ + ตุ̆ं	
ปวิสิตุ̆ं	เพื่ออันเข้าไป	ป + วิส + อิ + ตุ̆ं	

ท่องและแปล

๑. ทารโก ปุญฺญํ **กาตุ** วิหารํ คจฺฉติ.

๒. ทาริกา ธมฺมํ **โสตุ** อิจฺฉติ.

๓. ตฺวํ สิปฺปํ อิจฺฉสิ.

๔. มยํ พุทฺธํ **วนฺทิตุ** วิหารํ คมิสฺสาม.

๕. อาวุโส เอถ, ปิณฺฑาย **จริตุ** คามํ ปวิสิสฺสาม.

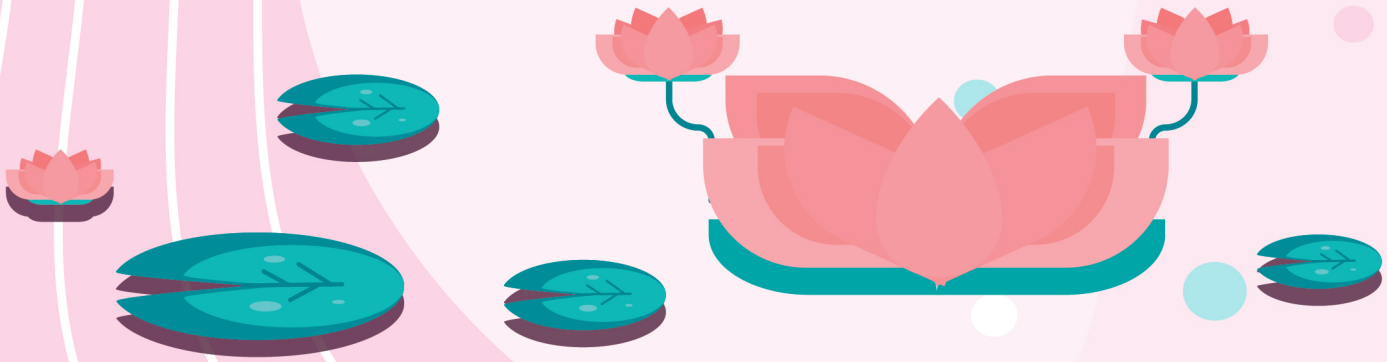
จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ท่าน ย่อมไม่ปรารถนา **เพื่อฟัง** ซึ่งธรรม

ข. อ.ข้าพเจ้า ท. ย่อมปรารถนา **เพื่อเรียน** ซึ่งศิลปะ

ค. อ.ท่าน ท. จงมา สู่วัด **เพื่อฟัง** ซึ่งธรรม

ฆ. อ.ข้าพเจ้า ย่อมหุง ซึ่งข้าว **เพื่อไป** สู่นคร

ตุน, ตฺวาน, ตฺวา ปัจจัย “แล้ว”

ธาตุ + (อิ อาคม) + ตุน, ตฺวาน, ตฺวา ปัจจัย

= กิตก์กิริยา แปลว่า ...แล้ว

[ใช้เป็นปุพฺพกาลกิริยา - กิริยาที่ทำก่อน เป็นต้น จัดเป็น นิบาต]

ทา + ตฺวา = ทตฺวา + สิ

[ทฺ อา → อ + ตฺวา = ทตฺวา + ~~สิ~~]

→ ทตฺวา ถวายแล้ว

มนุสฺสา ทานํ ทตฺวา สคฺคํ ปาปุณิสฺสนฺติ.

อ.มนุษย์ ท. ถวายแล้ว ซึ่งทาน จักถึง ซึ่งสวรรค์

[พวกมนุษย์ถวายทานแล้วจักถึงสวรรค์]

กิตก์กิริยา	คำแปล	ธาตุ + ปัจจัย	วิธีสำเร็จรูป
หุตฺวา	เป็นแล้ว	หู + ตฺวา	รัสสะ อู เป็น อุ
กาตุน, กตฺวาน, กตฺวา	กระทำแล้ว	กร + ตุน, ตฺวาน, ตฺวา	แปลง กรฺ เป็น กา, ลบ รฺ ที่สุดธาตุ
ทตฺวา	ให้แล้ว, ถวายแล้ว, ประทานแล้ว	ทา + ตฺวา	รัสสะ อา เป็น อ
สุตฺวาน, สุตฺวา	ฟังแล้ว	สุ + ตฺวาน, ตฺวา	
คนฺตุน, คนฺตฺวาน, คนฺตฺวา	ไปแล้ว	คมุ + ตุน, ตฺวาน, ตฺวา	แปลง มฺ เป็น นฺ
ภุตฺวาน, ภุตฺวา	กินแล้ว	ภุช + ตฺวาน, ตฺวา	ลบ ชฺ ที่สุดธาตุ
ปจิตุน, ปจิตฺวาน, ปจิตฺวา	หุงแล้ว	ปจ + อิ + ตุน, ตฺวาน, ตฺวา	ลง อิ อาคม
วนฺทิตฺวาน, วนฺทิตฺวา	ไหว้แล้ว	วนฺท + อิ + ตฺวาน, ตฺวา	ลง อิ อาคม

ท่องและแปล

๑. มนุสฺสา ทานํ **ทตฺวา** สคฺคํ ปาปุณิสฺสนฺติ.

๒. สามเณรา สีลํ **สมาทิยิตฺวา** สุคตึ คจฺฉิสฺสนฺติ.

๓. ทารกา สิปฺปํ **สิกฺขิตฺวา** ปณฺฑิตา ภวิสฺสนฺติ.

๔. อหํ พุทฺธํ **วนฺทิตฺวา** ปิณฺฑาย คามํ ปวิสิตุ์ คมิสฺสามิ.

๕. พาลา ปาปํ **กตฺวาน** นิรเย ปจิสฺสนฺติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.นางสาวน้อย **หุงแล้ว** ซึ่งข้าว ย่อมกิน

ข. อ.ข้าพเจ้า **กินแล้ว** ซึ่งข้าว จักนอน

ค. อ.ท่าน ท. **นอนแล้ว** จงเรียน ซึ่งศิลปะ

ฆ. อ.สามเณร ท. **เที่ยวไปแล้ว** เพื่อก้อนข้าว จะมา สู่วัด

ง. อ.เด็กชาย **อยู่แล้ว** ในวัด จักอ่าน ซึ่งหนังสือ

จ. อ.ท่าน ท. **ไหว้แล้ว** ซึ่งพระพุทธเจ้า จงนอน

มาน, อนฺต ปัจจัย “เมื่อ, อยู่”

ธาตุ + ปัจจัย + มาน, อนฺต ปัจจัย = กิตก์กิริยา

แปลว่า **เมื่อ..., ...อยู่,**

[อรรถ ปัจจุบันกาล – กิริยาที่กำลังเป็นไป]

คมุ + อ + อนฺต = คจฺฉนฺต + สิ

[คมฺ → จฺฉ ~~คุ~~ + ~~อ~~ + อนฺต = คจฺฉนฺต,

คจฺฉนฺตฺ ~~อ~~ + สิ → โอ]

→ **คจฺฉนฺโต**
เมื่อไป, ไปอยู่

ตฺวํ คามํ **คจฺฉนฺโต** ปิณฺฑํ ลภิสฺสสิ.

อ.ท่าน **เมื่อไป** สู่หมู่บ้าน จักได้ ซึ่งก้อนข้าว.

[ท่าน**เมื่อไป**หมู่บ้านจักได้ก้อนข้าว]

กิตก์กิริยา	คำแปล	ธาตุ + ปัจจัย	วิธีสำเร็จรูป
ภวมาโน, ภวนฺโต	เป็นอยู่, เมื่อเป็น	ภู + อ + มาน, ภู + อ + อนฺต	วุทธิ อู เป็น โอ, แปลง โอ เป็น อว, ลบสระ อ หน้า ปกติสระหลัง
สมาโน, สนฺโต	มีอยู่, เมื่อมี	อส + อ + มาน, อส + อ + อนฺต	ลบ อ ของ อส ธาตุ ลบ อ ปัจจัย, ลบ อ ของ อส ธาตุ
คจฺฉมาโน, คจฺฉนฺโต	ไปอยู่, เมื่อไป	คมุ + อ + มาน, คมุ + อ + อนฺต	- ลบสระ อ หน้า ปกติสระหลัง
ปจมาโน, ปจนฺโต	หุงอยู่, เมื่อหุง	ปจ + อ + มาน, ปจ + อ + อนฺต	- ลบสระ อ หน้า ปกติสระหลัง
กโรนฺโต	กระทำอยู่, เมื่อกระทำ	กร + โอ + อนฺต	หลังจาก โอ ลบ อ ของ อนฺต ปัจจัย
วิหรนฺโต	อยู่อยู่, เมื่ออยู่	วิ + หร + อ + อนฺต	ลบสระ อ หน้า ปกติสระหลัง
วนฺทมาโน, วนฺทนฺโต	ไหว้อยู่, เมื่อไหว้	วนฺท + อ + มาน, วนฺท + อ + อนฺต	- ลบสระ อ หน้า ปกติสระหลัง

ท่องและแปล

๑. ตฺวํ คามํ **คจฺฉนฺโต** ปิณฺฑํ ลภิสฺสสิ.

๒. **อหํ** ปิณฺฑํ **ลภมาโน** ภุญฺชิสฺสามิ.

๓. **ทาริกา** ภตฺตํ **ปจมานา** พุทฺธํ จิตฺเตน วนฺทติ.

๔. **ทารโก** ภตฺตํ **ภุญฺชมาโน** สยิตุํ อิจฺฉติ.

๕. **อาจริโย** อมรปุรนคเร มหาคนฺธาราเม **วิหรนฺโต** อิมํ ปาฬิสิกฺขํ ลิขติ.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

ก. อ.ข้าพเจ้า **เมื่อเป็น**เด็ก ย่อมอยู่ ในวัดนี้

ข. อ.ท่าน **เมื่อเรียน** ซึ่งศิลปะ จงฟัง ซึ่งคำ ของอาจารย์

ค. อ.บัณฑิต **เมื่อกระทำ** ซึ่งบุญ ย่อมกระทำ เพื่อถึง ซึ่งพระนิพพาน

ฆ. อ.ข้าพเจ้า **เมื่ออยู่** ที่วัดท่ามะโอ ในนครลำปาง เรียนแล้ว ซึ่งปาฬิสิกขา

จ, เจว ศัพท์

จ นิบาต + สิ ปฐมาวิภัตติ [จ + ~~สิ~~] = **จ**

แปลว่า **ด้วย, อนึ่ง, ก็, ก็จริง**

[อรรถ **สมุจฺจย** – รวบรวม (เชื่อมบทและประโยค) เป็นต้น จัดเป็น **บทนิบาต**]

การวาง จ, เจว (จ + เอว)		
ในจุณณิยะ (ร้อยแก้ว)	**... เจว, ... จ**	**... ด้วย, ... ด้วย / ... และ ...**
ในคาถา (ร้อยกรอง)	**... จ, ... เจว** บ้าง **... เจว, ... จ** บ้าง	**... ด้วย, ... ด้วย / ... และ ...**

ตํ ธมฺมํ เทวา **เจว** มนุสฺสา **จ** สุณนฺติ.

อ.เทวดา ท. **ด้วย** อ.มนุษย์ ท. **ด้วย** ย่อมฟัง ซึ่งธรรม นั้น

[เทวดา**และ**มนุษย์ฟังธรรมนั้น]

ข้อควรทราบ

ในประโยคหนึ่งมี **จ** ศัพท์ ตัวเดียวก็มี **จ** ศัพท์ สองสามตัวก็มี สำหรับในที่นี้ **สองสามตัว** นั้น ส่วนมากจะเห็น **เจว** ศัพท์ **อยู่ข้างหน้า**

(**เจว** กับ **จ** ศัพท์ นั้น หากอยู่ **ในจุณณิยะ** (ร้อยแก้ว) แล้ว **เจว** ศัพท์ ต้อง **อยู่หน้า จ** ศัพท์ แน่นอน

แต่ในคาถา บางครั้งก็วาง **เจว** ศัพท์ ไว้ **ข้างหลัง จ** ศัพท์ บ้าง และบางครั้งก็วาง **จ** ศัพท์ **ไว้หลัง เจว** ศัพท์ ไม่แน่นอน)

ในประโยค (วากฺย) ที่มี **จ** ศัพท์ **ตัวเดียว** ให้แปลว่า **“ด้วย, อนึ่ง, ก็, ก็จริง”**

ถ้ามี **จ สองสามศัพท์** ให้แปลว่า **“ด้วย”**

ท่องและแปล

จุณฺณิยปเท ปุพฺพ เจว ปร จ	นอกจากคาถา เจว ก่อน จ,
คาถา ปเท เจว จ อนิยต	ในคาถา จ ก่อน เจว ก็มี.

จงแปลเป็นไทย

๑. พุทฺโธ โลเก อุปฺปชฺชติ, โส **จ** ธมฺมํ เทเสติ,
ตํ ธมฺมํ เทวา **เจว** มนุสฺสา **จ** สุณนฺติ.

๒. พหู เทวา มนุสฺสา **จ** มงฺคลานิ อจินฺตยุ.

๓. อหํ พุทฺธญฺ**จ** ธมฺมญฺ**จ** สงฺฆญฺ**จ** สรณํ คโต.

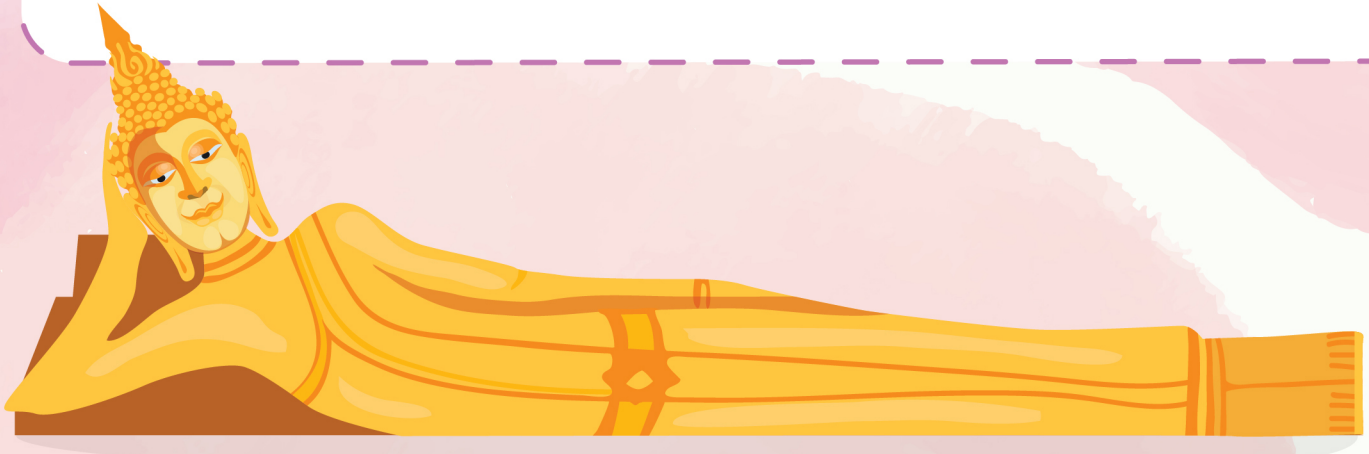
๔. อเสวนา **จ** พาลานํ ปณฺฑิตานญฺ**จ** เสวนา,
ปูชา **จ** ปูชนียานํ เอตं มงฺคลมุตฺตมं.

จงเปลี่ยนเป็นบาลี

๑. อ. ข้าพเจ้า ย่อมกราบไหว้ ซึ่งพระพุทธเจ้า**ด้วย** ซึ่งพระธรรม**ด้วย** ซึ่งพระสงฆ์**ด้วย**

๒. อ.เทวดา ท. **ด้วย** อ.มนุษย์ ท. **ด้วย** เป็นอันมาก ย่อมถึง ซึ่งพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่พึ่ง

๓. อ.การคบ (เสพ) ซึ่งคนพาล **ด้วย** อ.การไม่คบ (ไม่เสพ) ซึ่งบัณฑิต **ด้วย**
อ.การไม่บูชา ซึ่งบัณฑิต ผู้ควรบูชา **ด้วย** อ.สามสิ่งเหล่านี้ เป็นอวมงคล ย่อมเป็น

ปิ, อปิ ศัพท์

ปิ, อปิ + สิ ปฐมาวิภัตติ [ปิ, อปิ + ~~สิ~~] = **ปิ, อปิ**

แปลว่า **แม้, ก็, ด้วย, และ**

[กล่าวอรรถ **สมฺภาวนา** การยกย่อง-สรรเสริญ เป็นต้น]

ปิ และ **อปิ** ศัพท์ แปลว่า **“แม้, ก็, ด้วย, และ”** ซึ่งเหมือนกับ จ ศัพท์ ที่แสดงมาแล้ว ที่แปลว่า **“ด้วย, และ”** นั้น แสดงอรรถ **การรวบรวมซึ่งกันและกัน** เช่น พระสารีบุตร**และ** พระโมคคัลลานะ

อุทาหรณ์ของ ปิ และ อปิ ศัพท์

๑. พาโล ทานํ น เทติ, สีลมฺ**ปิ** น รกฺขติ.

๒. อหํ พุทฺธ**ปิ** ธมฺม**ปิ** สงฺฆ**ปิ** สรณํ คโต.

บางครั้ง **ปิ** และ **อปิ** ศัพท์ กล่าวอรรถ **สมฺภาวนา** (การยกย่อง)

๓. พุทฺโธ**ปิ*** ตํ ธมฺมํ ญตฺวา พุทฺธภาวํ คโต.

แม้ อ.พระพุทธจ้า ตรัสรู้แล้ว ซึ่งธรรมนั้น ทรงถึงแล้ว ซึ่งความเป็น แห่งพระพุทธเจ้า

หมายความว่า พระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้น ประเสริฐที่สุด คนธรรมดาสามัญจะตรัสรู้เหมือนพระองค์มิได้เลย เพราะฉะนั้น **อปิ** ศัพท์ในที่นี้ **กล่าวสรรเสริญ** พระพุทธเจ้าและพระธรรมว่าประเสริฐจริง ๆ

* ถึงในภาษาบาลีมีอรรถที่แตกต่างออกไป แต่ในภาษาไทยส่วนมากแปลว่า “**แม้**” พึงรู้ว่า “**แม้**” ในที่นี้ เป็น **การยกย่องสรรเสริญ** พระพุทธเจ้าและพระธรรม

๔. **อปิ*** ทิพฺเพสุ กาเมสุ รตึ โส นาธิคจฺฉติ.

อ.เขานั้น ย่อมไม่ได้ ซึ่งความยินดี **แม้**ในกาม ท. อันเป็นทิพย์

อปิ ศัพท์ ในที่นี้ **สรรเสริญ**กามที่เป็นทิพย์ด้วย **สรรเสริญ**ผู้ไม่ยินดีในกามที่เป็นทิพย์นั้นด้วย หมายความว่า ในเทวโลกนั้น มีกามคุณที่น่ายินดีมากเพียงใด พระโพธิสัตว์ก็ยังไม่ประสงค์เสวยกามคุณนั้น แล้วเหตุใด พระองค์จะมายินดีกามคุณของมนุษย์ ซึ่งเป็นของต่ำเล่า

* **อปิ** ศัพท์ เป็น **อฏฺฐานปยุตฺต** ประกอบในที่ไม่สมควร เวลาแปล ต้องย้ายมาไว้หลัง **กาเมสุ** เป็น **กาเมสุ อปิ**

ในบางครั้ง **อปิ** ศัพท์ ยังกล่าวอรรถ **ครหา - การติเตียน** เช่น

๕. สามิเกน อู้ อู้ติ อุสฺสาหิยมาโน สุนโข**ปิ** ฑสติ.

แม้ อ.สุนัข ผู้อันเจ้าของ ให้เกิดความพยายามอยู่ (ยุแหย่) ด้วยเสียงว่า อุ้ อุ้ ย่อมกัด (ยังกัดได้)

อปิ ศัพท์ ในที่นี้ กล่าวอรรถ **ครหา** เพราะเอาสุนัขมาเปรียบเทียบกับคน

สุนัขเป็นสัตว์เดรัจฉานที่ต่ำชนิดหนึ่ง แต่เมื่อเจ้าของยุให้กัดขโมย เป็นต้น ก็ยังกัดตามคำยุนั้น (เพราะเชื่อคำของเจ้าของ) แล้วท่านทั้งหลายผู้ได้สมญานามว่ามนุษย์ล่ะ ทำไมไม่พยายามประพฤติตามคำของสัตบุรุษมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นที่ทรงแนะนำไว้

๖. สารถินา ปาชิยมาโน โคโณ**ปิ** อุชุมคฺคํ คจฺฉติ.

แม้ อ.วัว ตัวอันนายสารถี ขับไปอยู่ ย่อมไป สู่ทางอันตรง

หมายความว่า วัวเป็นสัตว์เดรัจฉานยังสามารถไปตรงได้ แต่ทำไมเล่า ท่านทั้งหลาย ผู้มีอาจารย์คอยตักเตือนสั่งสอนอยู่ จึงไม่ประพฤติตรง ๆ

อปิ ศัพท์ ในข้อ **๕ - ๖** ติเตียนสุนัขและวัวด้วย ติเตียนผู้ไม่มีความพยายามและผู้ไม่ประพฤติตรง ๆ ด้วย

วา ศัพท์

วา + สิ ปฐมาวิภัตติ [วา + ~~สิ~~] = **วา** แปลว่า **ด้วย, และ**

[กล่าวอรรถ **สมุจฺจย** รวบรวม เป็นต้น]

อุทาหรณ์ของ วา ศัพท์

ในบางครั้ง **วา** ศัพท์ กล่าวอรรถ **สมุจฺจย - รวบรวม** ที่แปลว่า **“ด้วย”** หรือ **“และ”** เหมือนกับ จ และ อปิ ศัพท์ เช่น

๑. ราชโต **วา** โจรโต **วา** อารกฺขํ คณฺหนฺตุ.

จงถือเอา ซึ่งการอารักขา จากพระราชา**ด้วย** จากโจร**ด้วย**

ในบางครั้ง บรรดา **วา** ศัพท์ **๒ - ๓ ตัว** เป็นต้น รวมกันอยู่ในประโยค (วากฺย) กล่าวเนื้อความ **วิกัปป์** (ไม่แน่นอน) ได้แก่ เนื้อความอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

๒. อิทํ ภตฺตํ อมฺหากํ ทฺวินฺนํ น ปโหติ, ตฺวํ **วา** ภุญฺชสฺสุ, อหํ **วา** ภุญฺชิสฺสามิ.

อ.ข้าวนี้ ย่อมไม่เพียงพอ แก่เรา ท. ๒ คน, อ.ท่าน จักฉัน **หรือ**, **หรือว่า** อ.กระผม จักฉัน

เอว ศัพท์

เอว + สิ ปฐมาวิภัตติ [เอว + ~~สิ~~] = **เอว** แปลว่า **นั่นเทียว, เท่านั้น**

[กล่าวอรรถ **อวธารณะ** ห้ามข้อความที่เกี่ยวข้อง, **นิยมะ** กำหนดแน่นอน เป็นต้น]

อุทาหรณ์ของ เอว ศัพท์

หากว่าประโยคสองประโยคมี **ประธาน** ต่างกัน มีกิริยากล่าวอรรถเหมือนกัน ประโยคหนึ่งมี **เอว** ศัพท์ อีกประโยคหนึ่งไม่มี **เอว** ศัพท์ นั้น มีเนื้อความ **ห้ามประธาน** ของประโยคอื่นนอกจากประโยคของตน มีคำแปลว่า **"นั่นเทียว"** หรือ **"เท่านั้น"**

หากในที่ไม่มีเนื้อความห้ามก็ **ทำเนื้อความของประโยคนั้นให้แน่นอน** ไม่เป็นอย่างอื่น เช่น

๑. สเจ อิทำ ภตฺตำ อมฺหากำ ทฺวินฺนำ น ปโหติ, ตฺวำ มา ภุญฺชาหิ, อห**เมว** ภุญฺชิสฺสามิ.

ถ้าว่า อ.ข้าวนี้ ย่อมไม่เพียงพอ แก่เรา ท. ๒ คน ไซร้, อ.ท่าน จงอย่าฉัน, อ.กระผม**นั่นเทียว** จักฉัน

๒. อหำ ปิณฺฑาย จริตฺวา สย**เมว** ภุญฺชึ.

อ.กระผม เที่ยวไปแล้ว เพื่อบิณฑบาต ฉันแล้ว ด้วยตนเอง**นั่นเทียว**

มา ศัพท์

มา + สิ ปฐมาวิภัตติ [มา + สิ] = **มา แปลว่า อย่า, ไม่**

[กล่าวเนื้อความ**ปฏิเสธ** - ห้าม]

อุทาหรณ์ของ มา ศัพท์

มา ศัพท์ กล่าวเนื้อความ **ปฏิเสธ** - ห้าม แปลว่า **"อย่า, ไม่"** มีได้ในประโยคที่มีกิริยาอาขยาตเป็น **ปัญจมีวิภัตติ, อัชชตนีวิภัตติ** และ **หิยยัตตนีวิภัตติ** เท่านั้น มีในปัญจมีวิภัตติเป็นส่วนมาก เช่น

มา เต ภวนฺตฺวนฺตรายา. (ภวนฺตุ + อนฺตรายา)

อ.อันตราย ท. จง**อย่า**มี แก่ท่าน

(ขออันตรายทั้งหลายจง**อย่า**มีแก่ท่าน)

สรุปข้อควรจำ

จ ศัพท์ **ปิ** ศัพท์ และ **วา** ศัพท์ มีอรรถ **รวบรวม** ในที่มีสภาพหมือนกันได้เท่านั้น อุปมาเหมือนแกงหมู แกงไก่ และแกงอื่น ๆ หากเป็นประเภทเดียวกัน ก็เทรวมกันได้ คนก็เช่นกัน หากมีสภาพเหมือนกันหรือตรงกัน ก็รวมเข้าหมู่เดียวกันได้

เอว ศัพท์ ก็ **ห้าม**ซึ่งคุณที่เหมือนกันเท่านั้น หากไม่เหมือนกัน ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องห้ามเลย

เพราะฉะนั้น ในที่**รวบรวม**และในที่**ห้าม** ก็ต้อง**รวบรวม**กัตตา กับ กัตตา, **ห้าม**กัตตา กับ กัตตา เป็นต้น เท่านั้น

สำหรับ **ปิ** และ **อปิ** ศัพท์ ที่เป็น **สมุภาวนา** (ยกย่อง) ต้องตั้งอยู่หลังบทที่กล่าวอรรถ **ประเสริฐ** และอรรถ **มาก**

ตรงกันข้ามกับ **ปิ** และ **อปิ** ศัพท์ ที่เป็น **ครหา** (ติเตียน) ซึ่งตั้งอยู่หลังบทที่กล่าวอรรถ **เลว** และอรรถ **น้อย**

จบ กัณฑ์ที่ ๓

หมายเหตุ :

ภาษาบาลีที่เป็นภาษาที่มาในพระไตรปิฎกของพระพุทธเจ้า จึงยากที่จะนำมาแสดงได้ทั่วทั้งหมด โดยเฉพาะ **ปาฬิสิกฺขา** แล้ว ได้แสดงเพียงขั้นพื้นฐานสำหรับนักศึกษาผู้ที่จะศึกษาพระบาลีต่อเท่านั้น

นักศึกษาผู้เรียน **ปาฬิสิกฺขา** และ **สทฺทสงฺเขป** (ไวยากรณ์ย่อ) อันเป็นขั้นพื้นฐานนี้ จนคล่องชำนาญแล้ว หากต้องการเรียน **ธมฺมปทฏฺฐกถา องฺคุตฺตรนิกายปาฬิ** และ **วินิจฺฉยปาฬิ (มหาวคฺค)** ก็คงจะเรียนได้ โดยมีอาจารย์คอยช่วยเหลือแนะนำ บางสิ่งบางอย่างที่เห็นว่ายาก ก็จะทำให้เข้าใจง่าย

เพราะฉะนั้น นักศึกษาที่เรียน **ปาฬิสิกฺขา** หนึ่งรอบแล้ว ยังไม่เข้าใจ ยังไม่คล่อง ก็ควรเรียนรอบ ๒ อีก เมื่อคล่องปาก ขึ้นใจแล้ว ก็จะมีประโยชน์มากในการเรียนพระบาลี ขั้นต่อไป

ยํ พุทฺโธ ภาสเต วาจํ ธมฺมํ นิพฺพานปตฺติยา,
ทุกฺขสฺสนฺตกิริยาย สา เว วาจานมุตฺตมา.

(วงฺคีสสํยุตฺตปาฬิ)

พระพุทธเจ้าที่ประเสริฐ ทรงตรัสพระวาจาที่เป็นธรรมใด เพื่อการบรรลุพระนิพพาน และเพื่อการกระทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์ พระวาจานั้น เป็นพระวาจาที่ประเสริฐ กว่าพระวาจาทั้งหมดแล

จบ ปาฬิสิกฺขา

